

Samvirke

NR. 19. 1968. 1. NOVEMBER

Sådan ser NORDPOLEN ud

For anden gang i verdenshistorien nåede en ekspedition i år frem over polarhavets is til Nordpolen. De fire deltagere hjembragte de første farvefotos, der er taget på dette magiske punkt af jordkuglen. Her ses et af disse billeder og inde i bladet findes endnu flere fotos fra turen.

Et vendepunkt for brugsen på landet

DET SER ud til, at vi er meget nær det tidspunkt, da et flertal af Danmarks familier er tilknyttet en brugsforening. Af en ny brugsforeningsstatistik, som foreligger i disse dage, fremgår, at de danske brugsforeningers samlede medlemstal for 1967 svarede til 47 pct. af det totale antal husstande – mod 45 pct. året før og 35 pct. ved afslutningen af den 2. verdenskrig.

Det kan også siges på den måde, at medlemstallet fra 1966 til 67 voksede med 33.000 til 776.000. Afstanden herfra op til 50 pct.-mærket svarer til et halvt hundrede tusinde medlemmer.

Det er en glædelig fremgang, men nogen *nyhed* er det jo ikke, at en årspørgelse viser stigende medlemstal. Det har været det normale i et århundrede.

Mere overraskende vil det nok være for mange, at brugsforeningerne *på landet* tegner sig for en så væsentlig del af fremgangen som 13.000 af de 33.000. Det er sikkert en meget udbredt opfattelse, at brugsforeningsbevægelsens stærke ekspansion i årene siden krigen næsten udelukkende skyldtes byforeningernes – specielt HBs – fremmarch, medens brugsforeningerne på landet, vurderet under ét stagnerede eller var i ganske svag tilbagegang.

SÅDAN så det faktisk også ud i en årrække, når man studerede statistikens nøgterne tal. I 1945 var 57 pct. af landkommunernes husstande medlem af den lokale brugs. Det var naturligvis et imponerende tal (ikke mindst sammenlignet med byforeningernes dengang 17 pct.), men hermed syntes kulminationen og

så at være nået. De 57 pct. fastholdtes til ind i 50'erne og tallet gled derpå næsten umærkeligt nedad – til 56 pct. i 1960 og 55 i 1964. Der kunne gives mange grunde for stagnationen – flugten fra land til by og landbrugserhvervets vanskeligheder for at nævne et par – og adskillige betragtede det som ugørligt at bryde denne linie.

De sidste tre årspørgelser har imidlertid vist en påfaldende ændring. I 1965 voksede medlems-tilslutningen på landet fra 55 til 58 pct. af husstands-antallet, i 1966 fortsattes stigningen til 60 pct. og det nu foreliggende tal for 1967 er 62 pct. (I byerne er det tilsvarende tal 40 pct. mod 38 året før).

Sammenlagt er landforeningernes medlemstal i de tre år steget med cirka 38.000, så man kan altså ikke forklare den stigende procentvise dækning med, at landbefolkningen går tilbage i tal i mange egne af landet. Landforeningerne har virkelig kunnet notere en reel fremgang. I de samme tre år steg medlemstallet i byforeningerne med ialt cirka 80.000, men når befolkningsfordelingen og landbosamfundenes specielle vanskeligheder tages i betragtning, er landbrugsforeningernes fremgang absolut et resultat, man må tage hatten af for.

BAGGRUNDEN for den skete vending er den modernisering og effektivisering, som har fundet sted på mange områder.

★ Således er det mere end en tilfældighed, at den nævnte (foreløbig) treårige fremgangsperiode for landforeningerne begyndte samtidig med oprettelsen af den frivillige

kæde i oktober 1964. Den omfatter nu 80 pct. af samtlige brugsforeninger mod 70 pct. året før.

★ En anden faktor af betydning er butiksapparatets fornyelse og forbedring. I 1964 bestod landforeningernes butiksnet af 1085 diskbutikker og 659 selvbetjeningsbutikker, medens fordelingen på de to butikstyper nu er nogenlunde den modsatte: 555 diskbutikker og 1132 S-butikker. Samtidig er antallet af brugs-supermarkeder på landet fordoblet: fra 26 til 54.

Alene i det sidste år tog landforeningerne 184 nybyggede eller nyindrettede S-butikker og supermarkeder i brug, og forholdet er nu det, at kun ca. en femtedel af land-brugsforeningernes butiks-vareomsætning vander *over disken* i gammeldags forstand. (I by-foreningerne er det mindre end en tiendedel).

★ Samtidig er kontantbetaling ved at blive det gængse også i brugsen på landet, og den dermed forbedrede likviditet giver selvsagt øget konkurrenceevne. 946 af 1712 landforeninger – altså væsentlig mere end halvdelen – anvender nu kontantprincippet. Alene sidste år ophørte tæt ved 400 foreninger med kreditgivning (for butiksvarer). I byerne kendes kreditgivning kun i tyve brugser.

DES VÆRRE er det ikke alle landforeninger, der har fået andel i fremgangen. Tendensen er ganske tydeligt, at det er de store foreninger, der klarer sig bedst.

Af foreninger med en årsomsætning på over en million kr. havde således hver fjerde en omsætningsstigning i butiksvarer på over 20 pct. fra

1966 til 67 – d.v.s. væsentlig mere end det samlede gennemsnit for by og land, som var en stigning på 12,5 pct. Og samtidig var det sådan, at blandt foreningerne med under 400.000 kr. i årsomsætning havde mere end hver fjerde direkte tilbagegang.

Der er undtagelser i begge ender af skalaen, men den triste realitet er stadig, at et antal små brugsforeninger er i alvorlige vanskeligheder – et forhold som FDB for længst har erkendt, og som har ført til, at man på forskellig måde søger at komme disse foreninger til undsætning. At løsningsen af dette problem på længere sigt er at finde i en struktur-rationalisering, understreges endnu en gang af den foreliggende statistiks vidnesbyrd om de muligheder, som er til stede også for brugsen på landet – blot den er stor og slagkraftig nok.

DER er altså både glædelige og mindre opmuntrende ting at udlede af den nye brugsforeningsstatistik. Men ser man på *helheden* som den afspejler sig i talkolonnerne, kan ingen være i tvivl om, at 1967 var et godt år for brugsforeningsbevægelsen med fremgang både i omsætning, markedsandel og medlemstal.

Det var endog et fremgangså for kønnenes ligeberettigelse. Af de 11.000 bestyrelsesposter i de danske brugsforeninger beklædes nu godt 1400 af kvinder – mod ca. 1200 året før. Det er da et skridt i den rigtige retning, selv om udviklingen jo uægtelig går lidt langsommere her end på de fleste andre af de områder, brugsforeningsstatistikken beskæftiger sig med.

*ih Mor-
det er den nye letvægter fra Brugsen*

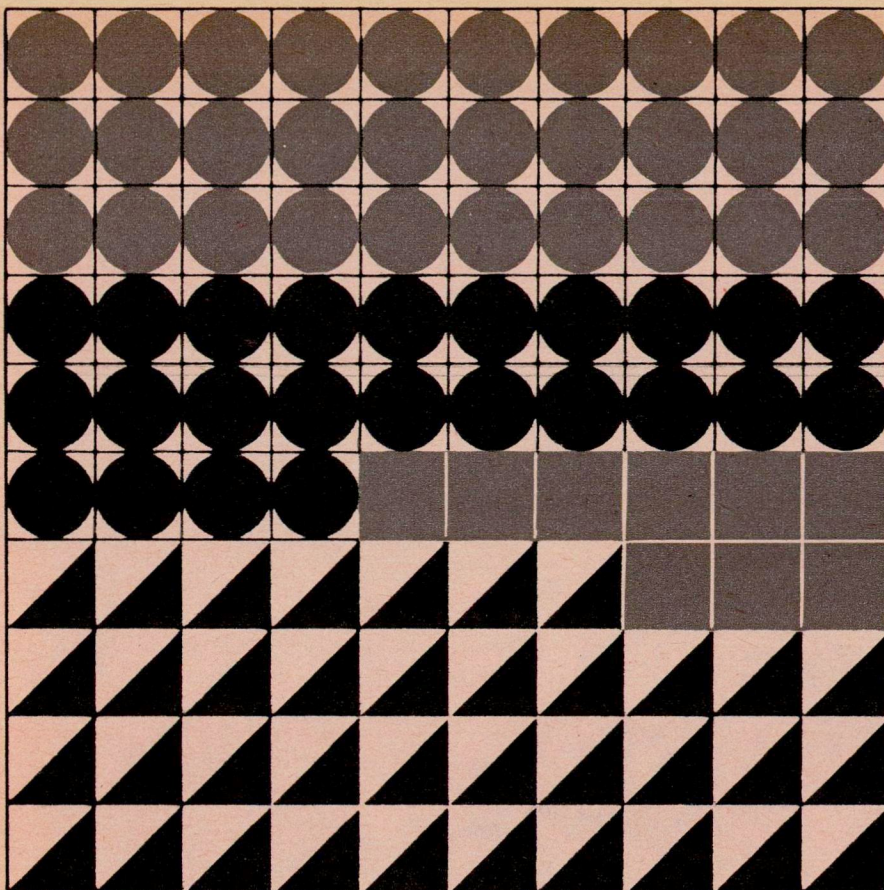
major
letvægt

Ja, det kan du tro! MAJOR letvægt-elsmaskinen er så let, at selv du kan bære den! – Jamen, når den er så let, kan den så ret meget? – Ja, MAJOR letvægt kan **mere!** Den har alle den moderne elsymaskines fordele: zig-zag, brodering, stopning, knaphulssyning o.s.v. – og så har MAJOR letvægt tværstillet griber, der gør betjeningen endnu nemmere. Nu er det også muligt at sy dobbeltsømme og brodere med 2 farver på én gang takket være MAJOR letvægts dobbeltnål. – Men det bedste ved MAJOR letvægt elsymaskinen er næsten, at man straks »bli'r dus« med den. Den er legende let at betjene, spoler hurtigt og syr uovertruffen jævnt – og den spinder som en kat, selv ved højeste fart. – Den er vel nok flot, mor! – Ja, og så koster den kun

698.-

BRUGSEN

Brugsforeningen HB

Hvem køber hvor meget?

De danske brugsforeninger indkøbte sidste år butiksvare for 2228 millioner kroner, det vil sige for knapt 3000 kroner pr. medlem, oplyser brugsforeningsstatistikken for 1967, som netop er blevet offentliggjort (se også artiklen side 2).

Knapt tre fjerdedele af denne vældige varemængde, nemlig for 1592 millioner kroner, leveredes gennem FDB. Den resterende fjerdedel udgøres dels af varer, som FDB ikke fører (øl, brød, æg f. eks.) og dels af varer, som konkurrerer med de af FDB leverede. Varerne fra fællesforeningen udgjorde dog en stigende andel af brugsforeningernes samlede indkøb, nemlig 71 procent i 1967 mod 68 procent året før.

Den grafiske fremstilling herover anskueliggør fordelingen af FDBs salg til de forskellige grupper af brugsforeninger.

Øvrige brugsforeninger:

Centerbutikker

Andre butikker i byer over 500 indbyggere.

Andre butikker i byer under 500 indbyggere.

Klar besked om varen

— også når det er en forsikring

Klar besked om varens kvalitet og pris er jo et vigtigt forbrugerkrav. Det gælder også, når man taler om den „vare“, som hedder forsikringer, og det er vel endda et af de områder, hvor en forståelig og fyldestgørende „varedeklaration“ er mest påkrævet.

Vi vil derfor håbe, at det store andelsforsikringsselskab MLU danner skole med det princip, selskabet har fulgt ved en netop foretaget nyformulering af forsikringsbetingelserne for motorkøretøjer.

Hidtil har disse policer — som andre selskabers — været udformet, så de sagde, i hvilke tilfælde kaskoforsikringen dækkede en skade. Nu går man over til at fastslå, hvad forsikringen ikke dækker. Ved et hurtigt blik vil man måske sige, at det må jo komme ud på ét, og det gør det måske også for forsikringsteknikere og jurister. For en almindelig bilist vil det derimod være langt det mest betryggende, at han ikke skal prøve at fantasere sig til „hullerne“ i forsikringen, men har papir på, at den dækker *det hele* — med de udtrykkeligt nævnte undtagelser.

Samtidig med denne principielle ændring indføres også visse kontante forbedringer i forsikringsvilkårene.

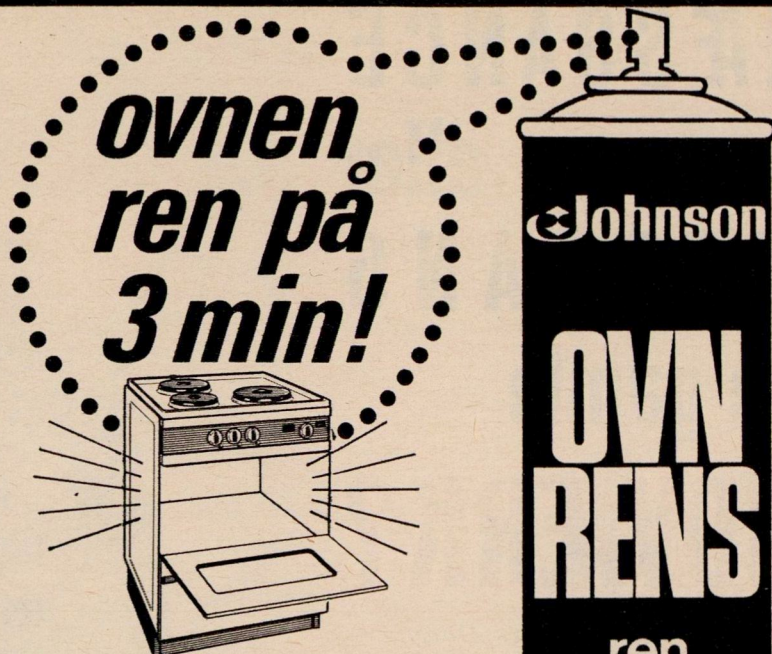
Således vil bilister, der har valgt at køre med selvrisiko, i fremtiden få dækket stenslagsskader på ruder samt brand- og tyveriskader fuldt ud – altså uden at de skal bære selvriskobeløbet. Det vil nok forekomme de fleste at være en rimelig ændring. Ved sådanne skader føler bilsten sig oftest med rette temmelig „uskuldig“, og den „straf“ betalingen af selvriskobeløbet udgør, kan derfor tit forekomme lidt uretfærdig.

Uheld som de nævnte vil fremtidig heller ikke få indflydelse på bilisternes ret til den særrabat og ekstra særrabat, man kan opnå efter henholdsvis to års og fem års skadefri kørsel. Det er rabatter, som spiller en rolle for flere, end man skulle tro. Der er – hvor forbausende det end kan lyde for en gennemsnitsbilist – mere end 25.000 af MLUs forsikringstagere, som har kørt skadefri i fem år eller mere.

Af andre ændringer kan man nævne, at erstatningssummerne i henhold til Fører-Passager-forsikringen er blevet forhøjet væsentligt, og at der indføres faste regler for, hvor lang tid, forsikringen dækker ved præmierestance. Hidtil har man rent juridisk tabt sin ret efter ganske få dages restance.

Disse forbedringer gennemførtes uden forhøjelse af forsikringspræmien, og efter at MLU havde offentliggjort beslutningen herom, fandt de private forsikringsselskaber ud af, at de også skyldte deres forsikringstagere stort set tilsvarende ændringer. MLU-initiativet kommer altså næsten alle landets bilister til gode. Men derfor skal man jo ikke glemme, hvem det var, der gik i spidsen.

Der har for nylig været VINFEST i alle landets brugsforeninger. Det gav anledning til en række udstillinger i butikkerne, naturligvis varierende efter størrelse og pladsforhold. I HELSINGØRS Kvikly tog man rigtigt fat, ryddede plads og gav fantasien frit afløb. Man havde en skotte med sækkepibe og alt det traditionelle udstyr på dragten som blikfang for whisky. Tilsvarende sås modeller i spanske og portugisiske dragter som blikfang for disse landes vine. Men publikum skal ikke alene se på vin, den skal også smages. Sådan sagde man i Kvikly og i mange andre brugsforeningsbutikker, og Kvikly benyttede lejligheden til at sælge vinprøver for kun halvtreds øre pr. glas ved indgangen til restauranten. Derfor blev der i vinugen drukket vin til maden.

Fantastisk Johnson-nyhed! Ovnrenseren, der er let at bruge og samtidig virkelig effektiv. Blot sprøjt i den varme ovn. 3 minutter efter kan De tørre ovnen fuldstændig ren. Køb den i dag - og glæd Dem over en skinnende ren ovn!

Det er så let med **Johnson**

Hold smukke hænder smukke med **Marigold** handsken

... så behøver De ikke være håndskjuler. Marigold er blød indvendig (velour-foret) og ru udvendig, så De har et fast greb om tingene. Lange, forstærkede manchetter, der ikke glider ned. Marigold-handsken er stærk og smidig, derfor holder den længere - og giver bedre fingerfølelse. Let at tage af og på - og altid frisk og behagelig, fordi den er »sanitized«. Marigold Chic føres i brugsforeningerne under navnet FDB-gummihandsker.

NB: Køb Marigold 1/2 nr. større end Deres alm. handsker.

Generalagent: Inter Nord, Gråbrødre Torv 11, 1154 København K. - Telf. PA (0162) 2921.

RENÆSSANCE eller UNDERGANG for de gamle HÅNDVÆRK?

I dette efterår forsvinder Danmarks sidste gammeldags reberbane, og reb-slageri synes som traditionelt håndværk på vej til at forsvinde. I den anledning skriver Sig. Skytte Jensen her om nogle af de gamle fag, som trues af den moderne teknik og smag, med mindre velstandsstigningen giver professionen en helt uventet renæssance som den for eksempel tækkemanden har oplevet.

Herover: Tækkemanden er ved at sy tagrør fast til taget. Bag ham ses tækkestolen med det lange jernspyd, som stikkes ind over lægterne, så stolen sidder fast. Solide læderlapper beskytter tækkemandens knæ. Det er drøjt at skulle ligge en hel dag på et tækkelad.
Til venstre: Nye forsyninger af tagrør slæbes op til tækkemanden.

er der igen blevet bud efter os. Størsteparten af de bondehuse, der blev solgt til byboere, trængte jo gevaldigt til istandsættelse – ikke mindst de gamle stråtage, og siden den udvikling begyndte, har vi haft mere end nok at se til.

Redskaberne havde vi stadig ved hånden: tækkelad, nål, tækkestol og de gamle knæbeskyttere til at spænde på benene under arbejdet på taget. Tækkeladet er jo det „stillads“, som vi alle dage har brugt under tækkearbejdet her på Lolland-Falster – en slags stige kan man vel sige, der lægges på langs ad taget. Det er 10 alen langt og består af to parallelle stænger, der holdes sammen af nogle tværstænger, så man kan stå på den nederste stang og hvile knæene på den øverste. Tækkeladet holdes fast af tovværk, fastgjort til tagrygningen, og så hejses det til vejrs, efterhånden som tækkearbejdet skrider frem fra tagskægget og opfejer mod rygningen.

Lunt, kønt og holdbart – men dyrt

Tidligere var tækkematerialet mest halm – langhalm, men det eksisterer jo ikke mere, efter man er gået over til mejetærskere og brænder halmen. Nu må vi bruge de mere kostbare tagrør, og de kan være vanskelige nok at skaffe. Efterspørgselen er stor. Vi

(Fortsættes side 8)

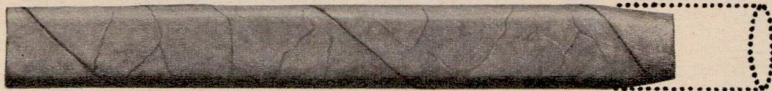
Ja, vi kommer på alderdomshjem og vores håndværk på museum.

Det var den vemodigt bitre afslutning på en samtale mellem tre af beboerne på et alderdomshjem på Lolland: en bødker, en karetmager og en reb-slager. Karakteristisk for tiden kunne der for den sags skyld godt have siddet 5 gamle håndværkere på bænken i alderdomshjemmets have, for mellem beboerne var også en træskomager og en tækkemand. Men her måtte i hvert fald tækkemanden have taget forbe-

sance, og i dag ligger tusindvis af ellers dødsdømte bindingsværkshuse pynteligt i landskabet som fritidshuse for byboere, der stort set har sat de gamle huse pietetsfuldt i stand trods tendenser til overromantisering.

– Det var ellers på et hængende hår, at de stråtede bondehuse for alvor var gået over i historien, siger tækkemanden. Kun de færreste landmænd var interesseret i at bevare stråtag og bindingsværk og byggede hellere nyt, men så her i de sidste 10-15 år

Cerut med filter?

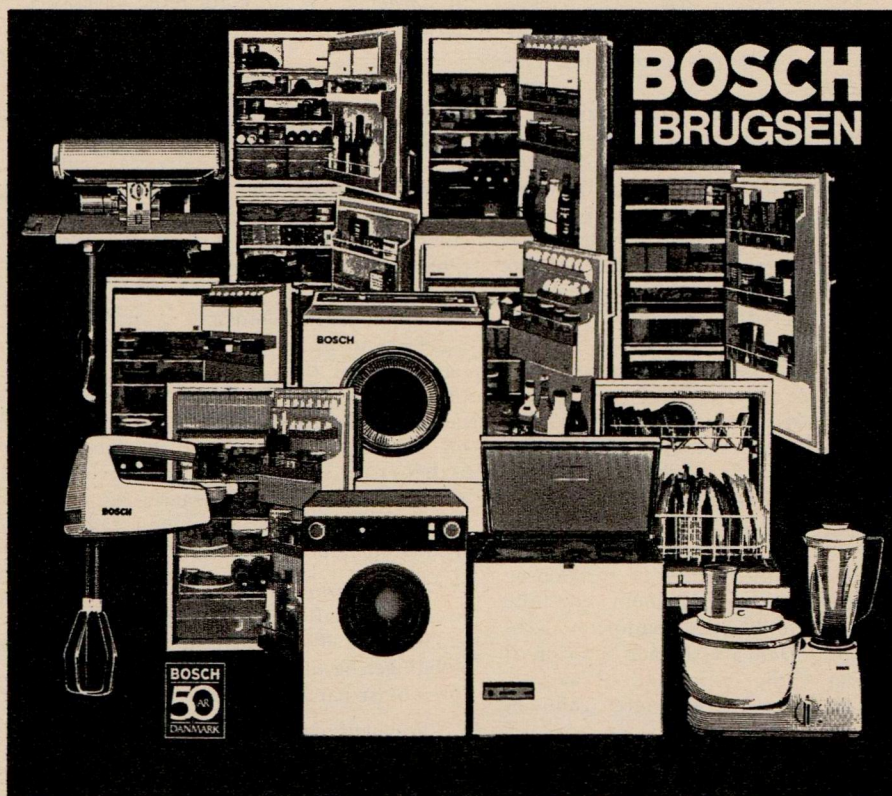
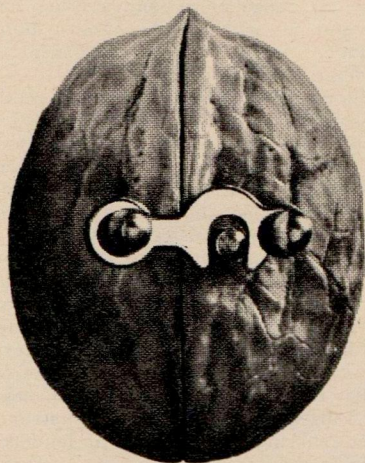
NEJ

- så enkelt laver man ikke en mild cerut

En mild cerut skabes ved en lykkelig kombination af de udvendige og indvendige tobakker, af findelingen og rulningen. Sådan er den nye Silvana: en dejlig, rolig brand, der giver en kølig røg - og et meget let træk, der gør hvert eneste drag til en let og behagelig nydelse med herlig smag af udsøgt Havana. Sammenlign blot med den cerut, De plejer at ryge. - Det vil få Dem til at foretrække den nye Silvana i fremtiden.

**hvis
BOSCH**
havde konstrueret
valnødden, var den
blevet en tand
bedre

Teknisk fuldkommenhed og håndværksmæssig præcision er baggrunden for BOSCH produkternes mageløse kvalitet. Tingene er brugsrigtige, de fungerer perfekt. Udformningen er elegant, tidløs. Det er soleklart, at kvalitetsbevidste forbrugere i hele verden vælger BOSCH i køkkenet. BOSCH er køleskabe, fryseskabe, frysebokse, vaskemaskiner, opvaskemaskiner, køkkenmaskiner, strygeruller, kaffekværne - BOSCH er kvalitet til konkurrencedygtige priser.

BOSCH

IKKE DYRERE · MEN EN TAND BEDRE

tækker en stribe ad gangen – en såkaldt sti-gang, svarende til tækkeladets bredde. Rørene syes fast til lægterne ved hjælp af tækkenålen, som en medhjælper inde på loftet stikker ud gennem rørene og tager imod igen, sting efter sting. Førhen fastgjordes stråtaget med halm-simer – nu er det jerntråd.

– Hvor længe kan et stråtag holde?

– Fra 35 til 60 år, alt efter om det er syd- eller nordsiden af huset. Sydsiden holder kortest, fordi solen skørner stråene.

Men et stråtag er en dyr historie i dag – sammenlignet med i gamle dage. Dengang fik tækkemanden kun 6 kr. om dagen plus kosten for nu bare at gå tilbage til 30'erne. Tækkehalmen eller rørene var heller ikke kostbare. Halmen havde folk selv, og en trave rør med 20 bundter kostede kun 75 øre. I dag skal man give 60 kr. for en trave, og et nyt stråtag på et almindeligt, lille hus kan nemt komme til at koste 5.000 kr. Men så er det jo ikke alene et solidt tag – det er efter min mening også det bedst isolerende, man kan tænke sig: køligt om sommeren, lunt om vinteren. Og så ser det kønt ud...

Sidste rulle tov fra Danmarks sidste rebslageri

Mens tækkemanden nok til nogen overraskelse for ham selv kom med op på en efterdønning af velfærdsbølgen, så han nu er lige så efterspurgt som de fleste andre bygningshåndværkere, har tingene udviklet sig knapt så opmuntrende for de fleste andre gamle håndværk. Her i det sene efterår bliver således det sidste stykke „ægte“ tovværk slået på Danmarks sidste reberbane – rebslageriets usædvanlige „fabriksbygning“.

I gamle dage havde mange provinsbyer deres eget rebslageri med reberbanen strækkende sig fra den smalle facade mod gaden dybt ned i den fjerneste baghave. De fleste er for længst væk, og nu forsvinder landets sidste reberbane, der ligger ved havnen i *Nykøbing S.*, oprettet af rebslager *Jens Andersen* for snart 110 år siden og stadig i familiens eje. Tredje generation er rebslager *Charles Andersen*, som til dato har opretholdt en produktion af tovværk, slået efter det gamle håndværks bedste traditioner, selv om rebslageriets skæbne var beseglet, da kunststofferne kom frem.

Man kunne så småt mærke, hvad vej det gik, da landbruget begyndte at mekanisere, og der ikke mere var brug for hestetømmer og skagler. Også i fiskeriet havde rebslagerne en stor kunde, men efter at nylon og andre kunststoffer slog igennem, begyndte fiskerne at svigte det solide hampetov. Rebslager *Martin Dahl* i *Nykøbing S.* er en af de få, som stadig er i stand til at vise, hvordan man slår et stykke rigtigt gammeldags tovværk.

Med et bælte kartet hamp om livet tager rebslageren en ende af hampetaverne, snor dem til en løkke og fæstner den til en af spindelkroge på en ganske primitiv maskine, en slags rok, der er anbragt i den ene ende af reberbanen. Derefter fjerner rebslageren sig baglæns, alt mens han stadig trækker nye taver frem fra sit forråd af

hamp og lader dem løbe ind i den allerede snoede tråd. Samtidig lader han hånden glide ordnende hen over den tråd, der er ved at blive spundet, så tykkelsen bliver jævn. Han har en lap lammeskind inden i hånden ikke blot for at skåne håndfladen, men også fordi lammeskindet afsætter en smule gavnligt fedt på den nyspundne tråd. Når han har nået enden af den 200 meter lange reberbane, tager en hjælper tråden eller garnet, som det hedder, af kroge og det hænges op. Et færdigt, tykt tov kan bestå af 100 eller endnu flere garn, men det slås ad flere gange. Først slås garnet til hvad man kalder *dugter*, flere dugter bliver til *kordeller*, og af kordellerne laves det færdige tov. En kort tid endnu...

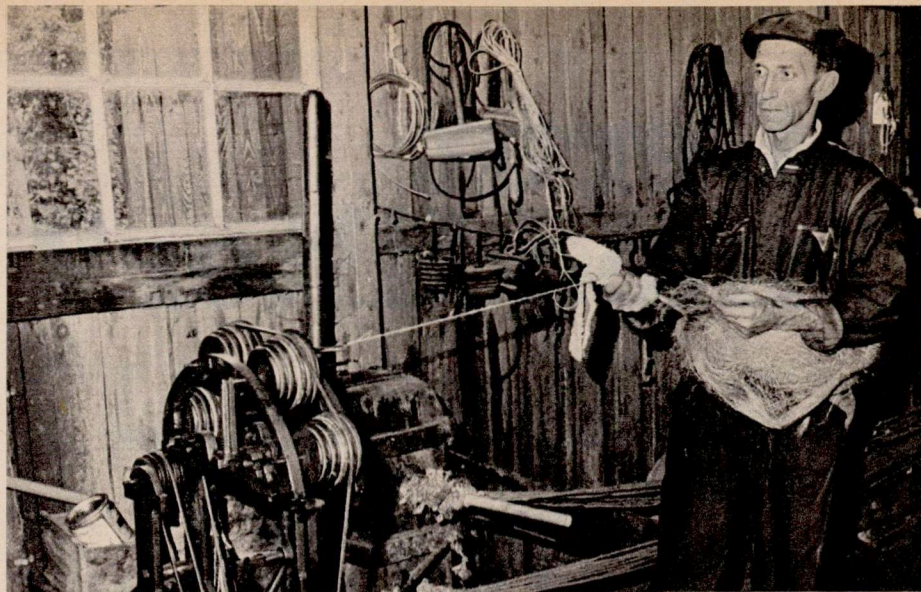
Kun 70 bødkere tilbage

Bødkerhåndværket, der ligesom rebslagerne havde virksomheder i de fleste byer, må i dag se sig mere eller mindre slået ud af plastic-industrien. Der er kun 70 bødkersvende tilbage i hele landet. Deres fagforening blev opløst for et års tid siden, og de tilbageværende medlemmer blev overført til snedkerne.

En del gamle håndværk er tiden løbet fra, fordi mode og skik og brug har ændret sig. Nogle af dem har taget nye produktioner op, og i andre sysles der fremdeles inden for det oprindelige fag. *Karetmagerne*, der engang lavede hjul og andre dele af hestetrukne vogne, er i dag blevet karrosseribyggere, der laver busser og ambulancer, selv om deres fagforening stadig har medlemmer, der kan lave et vognhjul.

Stukkatorerne, hvis speciale var kunstfærdige gipslofter, koncentrerer sig nu om reparationer eller de laver forme til bronzestøbninger og til vinduesmannequiner. Fagforeningen har kun 19 medlemmer!

Possementmagerne befinder sig i en lignende situation. Der laves ikke mange klunker, kvaste, snore og bånd i vore dage, men faget eksisterer fortsat, selv om det nok er troligt, at sidste svend er uddannet. Endnu en række professioner er mere eller mindre i samme situation eller på vej dertil, gørtlere, blytækkere og så videre. En komplet liste er dog vanskelig at stille op, og den

Rebslager *Martin Dahl* har netop begyndt spinning af et nyt hampgarn, der får sit materiale fra de kortede hampetaver, rebslageren har om livet. Læg mærke til lammeskindslappen, som rebslageren har i hånden. Den skal dels skåne fingrene, dels give garnet lidt fedtstof.

kan hurtigt ændre sig. For nogle år siden kunne *træskomagerne* glæde sig over et op-sving. Det blev moderne at gå i træsko, og træskoene har stadig deres tilhængere, men rigtige træskomagere, der selv snitter bundene, findes ikke mere. De får træskobundene fra fabrik og nøjes med selv at sætte læderet på.

Kan *barbering* med sæbe og kniv kaldes et håndværk? Så kan det om barberens virke i 1968 fortællers, at nye barbersvende også i dag må aflægge prøve i at rage en skægget hage på gammeldags vis, men der kan gå uger mellem de gange, en barber i praksis kommer ud for at skulle klare en barbering – i reglen må så mester selv tage affære!

De gamle håndværk i ny skikkelse

Selv om mange ældre håndværksfag, som det fremgår af artiklen, efterhånden hører en svunden tid til, lever flere af dem videre under nye, tidssvarende former.

Blot nogle ganske få „rigtige“ rebslagere beskæftiges i dag på FDBs rebfabrik i Viby; men fuldautomatiseringen og mekaniseringen af produktionsapparatet giver til gengæld flere ufaglærte arbejder. Fabrikken fremstiller ca. 3,6 millioner kilo hestbindegarn om året (50 procent af landsforbruget). I de gamle rebslagerier anvendtes råstoffet *rusisk hamp*, men med selvbinderens udbredelse stilles der nu om tunder større krav til garnets styrke. På FDB-fabrikken er den russiske hamp derfor hovedsagelig afløst af *sisal*, som er både stærkere, længere, renere og billigere. Almindeligt reb laves der ikke mere ret meget af, på Viby-virksomheden ca. 350 tons om året eller omkring en tiendedel af landets samlede produktion.

Også træskomagerens hæderkronede gamle fag videreføres i dag under stadig mere fabriksmæssige former på FDBs træskofabrik i København. Her fremstilles hvert år ca. 95.000 par kaptræsko og 45.000 par trætofler samt en række sideløbende produktioner, for eksempel sobindsler, ko- og kalvegrimer.

brug
SMØR
 det gør vi

Man tager: en rigelig stor klat smør, pakker en forel og staniol om!

I gamle dage var der noget der hed sild i slåbrok.

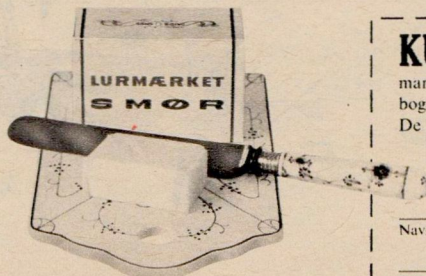
Datidens kokebøger havde smukt udformede opskrifter, der ikke sagde "Man tager et sølvfad" - men "Man tager et ark af det fineste skrivepapir". Den opskrift laver vi lidt om og siger:

Køb foreller af størrelsen 200-300 g. Forellerne renses og skylles - drysses med salt og peber - fyldes indvendig med smør, blandet med fint-

hakket skalotteløg - champignons - persille og kørvæl. Pak de fyldte foreller ind i staniol - med sammenføiningerne opad, så saften ikke løber ud. Forellerne lægges i et ovnfast fad og steges i ovnen i 15-20 minutter ved 200° C.

Serveres rygende varme, med ekstra smør, pillekar-toffer og/eller flute.

Smør smager dobbelt så godt!

KUPON Conrad Bjerre-Christensen har skrevet en festlig folder med mange gode opskrifter. Skriv tydeligt med blok-bogstaver på kuponen - og De får folderen tilsendt... **GRATIS**

Navn _____

Adresse _____

Sendes som tryksag til Mejeribrugets Hjemmemarkeds-kontor, Postbox 54, 8100 Århus C

LYKKENS PAMFILIUS'ER

holder hus med pengene...

Hvad ville De gøre, dersom De vandt den store gevinst – i lotteriet, tipning eller lignende? Kaste Dem ud i det helt vilde? Smide papirkurven i hovedet på chefen? Skifte erhverv? Rejse verden rundt for alle pengene?

I så fald er De en ener. Når folk virkelig tilsmiles af fru Fortuna, disponerer de gennemgående særdeles fornuftigt over de milde gaver – ja, nærmest snusfornuftigt. Det viser et rundspørge, til en række tilfældigt udvalgte mennesker, der pludselig er kommet i besiddelse af en stor pengesum. I de fleste tilfælde ligger der endog nøje planlægning bag brugen af pengene. Så godt som ingen har klattet deres skillinger væk.

Af de mange heldige, som vi henvendte os til, nægtede i øvrigt kun en enkelt at udtale sig – en sjællandsk bygningskonstruktør, der vandt 150.000 kroner. Det tyder også på, at folk ikke har noget at fortryde med hensyn til disponeringen af pengene.

Samtidig kan der slås en tyk, rød streg over et af vittighedstegnernes yndlingsemner, den heldige vinder, der stortalende slår ud med armene på chefens kontor og her for første gang tør sige sin mening. En sådan tegneseriefigur eksisterer tilsyneladende ikke i virkeligheden. Folk siger ikke deres stilling op på en grov facon, fordi de vinder en formue i tipning. Tværtimod fortsætter de fleste den daglige livsrytme næsten uden ændringer.

Historierne om, at heldige vindere også bliver nærmest overfaldet af folk, der vil låne eller tigge penge, og som tilbyder allehånde tvivlsomme investeringsmuligheder, er heller ikke helt sande. Samvirke talte ikke med en eneste, der har følt sig generet. De fleste har blot modtaget nogle enkelte breve.

Det er sikkert kun i tilfælde af de helt gigantiske gevinster, at vinderne ligefrem bliver løbet på dørene og må rejse bort. Det har man jo hørt om før, blandt andet fra England, hvor det er muligt at vinde tipspræmier på millionbeløb. Herhjemme er det trods alt sjældent, at man vinder over 100.000 kroner i spil i det hele taget. Og loftet på 50.000 kroner over

Danskerne er snusfornuftige – i hvert fald når de får den store gevinst

NY VALO gør storvasken mere end ren... mere end hvid **bio-tindrende hvid!**

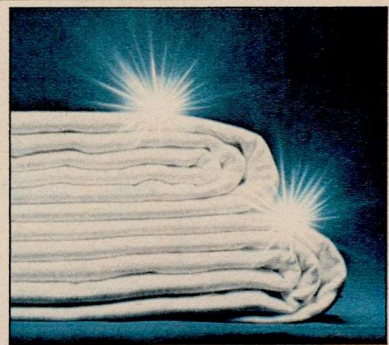
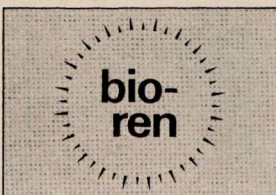
Se det selv:

Tag en virkelig vanskelig plet
gerne en blod-, tomat- eller
sovseplet og slip Valo's en-
zymer løs på den. - Se hvor-
dan pletten bukker under og
snavset ligefrem trækkes ud.

Og se så resultatet! Tøjet får
renere grund end nogensinde
før og de 3 slags hvid-reflekser
tilbagekaster nu lyset med en
helt ny styrke af hvidhed.

NY VALO - lige effektivt til storvask, maskinvask og finvask!

En skål med æbler er en fristelse! (heldigvis!)

Deres barn snupper et i forbifarten...
Sådan bør det være... Lad alle i
familien ta' et æble, så tit de har lyst! - Æbler smager
dejligt, og alle har godt
af æbler. Fyld æbleskålen op,
før den bli'r tom!

tipsgevinsterne blev jo først hævet til 100.000 kroner i 1956 for så at blive helt fjernet i 1963.

90 procent vil være anonyme

De store 12'ere er dog ret så anseelige, og vinderne gør sig store anstrengelser for at holde sig anonyme. I 90 procent af tilfældene ønsker folk at gemme sig under anonymitetens grå kappe.

Når så mange alligevel dukker frem af mørket, skyldes det hovedsageligt, at dagbladene ofte gør et stort stykke arbejde for at afsløre de nye velhavere. Det er en såkaldt „god historie“ at kunne fortælle sine læsere om for eksempel en arbejder eller pensionist, som har vundet 3-400.000 kroner i tips – og der er krig på kniven om at komme først med nyheden.

Små livsskæbner afspejler sig også ofte i vindernes held. Her et par eksempler:

* Invalidepensionist *Johannes Johansen* på øen Nyord ved Møn vandt 50.000 kroner og fik hermed råd til at få indlagt elektrisk lys. *Johannes Johansen* vandt pengene i 1964, og han boede dengang sammen med tre ugifte søskende. Hidtil havde de klaret sig med stearinlys og petroleumslamper.

* Skræddermester *Osvold Jensen* i Randersforstaden Kristrup vandt sidste efterår 108.000 kroner, og hermed fik familien et længe næret ønske om en udenlandstur opfyldt. *Osvold Jensen* er døvtum, og med dette handicap har det ikke altid været lige let at bjærge til dagen og vejen.

* Tømrer *Erling Nielsen*, Gedved, fik i 1963 100.000 kroner lige ind ad døren, da han skulle giftes. Det var en bryllupsgave, som klodsede noget, og *Erling Nielsen* og hans brud kom da også på forsiden af mange blade.

* Arbejdsmand *Poul Møller* i Nykøbing F. havde længe gået arbejdsløs og kæmpede med store økonomiske problemer, da han i 1958 vandt 60.000 kroner. Stor glæde i den lille familie, der lige var blevet forøget med en pige.

* Næsten lige så tørt faldt gevinsten hos folkepensionist *Konrad Madsen* i Nr. Aaby. Han

vandt 96.000 kroner i 1960 – så da var den stadige kamp med at få folkepensionen til at række langt nok slut.

* Da tipning nærmest er en folkeforlystelse, hænder det også, at kendte ansigter bliver udtrukket med den store gevinst. Skuespillerinden *Hannah Bjørnhof* vandt således i 1964 knap 100.000 kroner. Hun tog på en længere udenlandsrejse til Afrika og Israel med sin søn Mikael.

Har stadig „lidt i reserve“

* Portør *Kjeld Jørgensen* lå på hospitalet og var lige blevet opereret for en diskusprolaps, da han i 1966 fik meddelelse om, at han havde vundet næsten 100.000 kroner.

– Først kunne jeg ikke fatte nyheden, fortæller *Kjeld Jørgensen*. Det var jo ens største ønske, der her gik i opfyldelse – og jeg var tilmed syg.

På grund af den dårlige ryg har *Kjeld Jørgensen* ikke turdet købe hus. I stedet har han sammen med sin kone indrettet en dyr lejlighed, ligesom der også blev råd til en Volvo. Nu er der kun 8000 kroner tilbage – men jeg er også gældfri, siger *Kjeld Jørgensen*. Den lille reservekapital skal gemmes lidt endnu, da vi venter en arving...

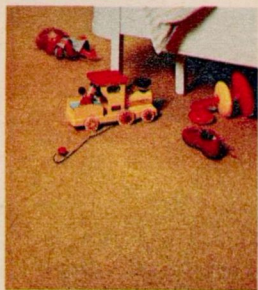
* Gårdejer *Ivar Alstrup* i Malling ved Århus vandt 100.000 kroner for over 10 år siden, men han har stadig „en god del“ tilbage i banken. En del penge er dog gået til at forbedre ejendommen samt bygge garage og købe ny bil for. Der er også blevet lidt til de to børn.

– Jeg tog det skam roligt og sprang ikke op for det, siger *Alstrup*, der er 62 år. Måske får vi nu brug for resten af pengene til alderdommen...

Købte travheste

* Som 20-årig vandt *Rita Pedersen fra Silkeborg* i 1960 114.000 kroner ved at tippe to 12'ere med tre måneders mellemrum. De gav henholdsvis 71.000 kroner og 43.000 kroner. Og de penge har *Rita Pedersen* købt travheste for!

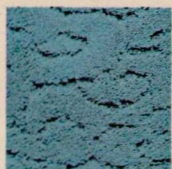
Den unge pige er ejer af i alt tre gode travheste, hver til en værdi af 30-35.000 kroner. Denne investering har givet noget igen, idet hestene har vundet adskillige løb på travbanen i

Barneværelset: Intertest Boucle, heldækkende. 70% uld og 30% rayon. 6 farver. Vejl. udsalgspris kr. 82.- pr. m².

Til entreen: Intertest Sunplush, heldækkende, 100% nylon, anti-statisk. 6 farver. Vejl. udsalgspris kr. 101.- pr. m².

Intertest Relief:
blå

Intertest Relief:
reseda

Intertest Relief:
oliven

Relief har de 5 farver, der er moderne idag. Et heldækkende tæppe i 100% Acrilan. Skæres ud i den størrelse, De ønsker. Vejl. udsalgspris kr. 111.- pr. m².

Intertest gulvtæpper

det store ønske i de familier, hvor man samler på hjemlig hygge.... og virkelig går ind for kvalitet og god smag.

Relief: eet af de nye Intertest gulvtæpper.... Med en ny kompliceret væveteknik har man skabt den spændende, næsten levende overflade, der gør Relief-tæpperne dejlige at se på og skønne at gå på - lækre - bløde. Spørg efter det i førende tæppeforretninger

landet over eller se på andre Intertest-tæppetypen som Axminster, Boucle eller Wilton. Fælles for dem alle er Intertest-mærket på bagsiden, den internationale garanti for god slidstyrke både for danske og importerede gulvtæpper.

INTERTEST

gulvtæpper - en garanti bedre-

Århus. Rita Pedersen har derfor, tilskyndet af sit held, planer om at oprette stutteri og med tiden helt leve af heste. I dag er det kun en hobby.

For tipspengene er der også blevet råd til at supplere garderoben op – samt til en Grækenlands-tur. Og så er der endda en reservekapital tilbage. Men altså et ganske godt udbytte af to vaskeægte sypigetips.

* Købmand *Viggo Larsen* i Svinninge havde en fjerdepart af en af de store 12'ere i 1965. Det gav næsten 80.000 kroner.

– Jeg lader pengene stå urørt som reservekapital – det er rart at have lidt i baghånden, siger *Viggo Larsen*. Ellers ingen planer. Jeg har i forvejen en forretning med millionomsætning og tjener så godt, at jeg kan leve af det. Efter offentliggørelsen af

vinderne skrev flere til mig og foreslog forskellige investeringer. En ville have mig til at sætte pengene i en bog og en anden i en bondegård – men nej tak...

Viggo Larsen havde i øvrigt netop måneden forinden haft en 12'er på 26.000 kroner.

Købte en vaskemaskine og lod resten af pengene stå i to år

* En anden fjerdepart af samme store 12'er gik til købmand *Leif Olsen*, Jyderup, der på den store dag tog hjemmefra med sin kone for at blive fri for de mange gratulanter.

– Vi lod pengene stå i to år, men nu er de brugt, fortæller *Leif Olsens* frue. Nu har vi lige bygget hus samt købt en grossistforretning. Bilen og gulvtæpperne er også blevet skiftet ud. Det er for resten ikke helt rigtigt, at vi lod alle pengene stå i to år. Jeg købte straks en vaskemaskine...

* I 1959 vandt en purung husassistent, *Karen Laigård* fra Skive, 100.000 kroner, som hun dog måtte dele med sine værtsfolk, frisørmester *Chr. Jensen* og hustru.

Karen Laigård, der nu er gift og bor i en landsby uden for Skive, siger, at de penge, man selv tjener, trods alt er bedre end dem, der kommer ind ad døren af sig selv.

– Man vinder bestemt ikke venner ved at vinde den store gevinst siger hun, og det er min erfaring, at lykken ikke er gods eller guld – for eksempel døde min søster netop, da jeg vandt pengene. Faktisk regner jeg slet ikke med de store gevinster – de små er meget rarere, siger *Karen Laigård*, der ikke rigtig vil ud med, hvad pengene er gået til.

* Hendes tidligere arbejdsgiver, frisørmester *Chr. Jensen* døde for fem år siden, og netop fordi han længe havde været syg af en blodprop, blev der passet ekstra godt på pengene. Fremtiden er jo altid usikker for en selvstændig næringsdrivende, der plages af sygdom.

– Der har været glæde af pengene gennem årene, og der er slet ikke blevet købt luksus, fortæller fru *Jensen*, der endnu har den næsten for alle obligatoriske reservekapital tilbage. Af større ting har vi faktisk kun betalt gælden på min bil. Misundelse har vi ikke været ude for. Tværtimod syntes folk, at pengene faldt på et tørt sted.

Levede 300.000 kroner op på tre år

Man skal altså lede længe for blot at finde et eneste eksempel på, at folk, der pludselig kommer til penge, nærmest formøbler dem. Her er imidlertid en af disse undtagelser:

* Det er en ung studerende i Roskilde, *Kurt Roth*, der for tre år siden fik en forgyldt appelsin på 300.000 kroner i sin turban. Det var en arv efter en fjern slægtning i Tyskland. Den unge mand har levet pengene op, og i dag er bankbogen tom.

– Jeg har i hvert fald fået en bunke spiritus for pengene, siger *Kurt Roth*, samt en dyr bil og lejlighed. Dertil mange udenlandsrejser. Men jeg ærgrer mig ikke spor. Nu sælger jeg min bil og kan så klare den et halvt år til. Så er det tid at begynde på en frisk...

Knud Bülow

- sådan kan De nedsætte benzinforbruget

Minimal choking

Gør Dem klart, at choking gør benzinluftblandingen federe og fortynder smøreløsen. Dette medfører slidage i cylindrene samtidig med, at benzinforbruget øges. Anvend derfor aldrig chokeren mere end absolut nødvendigt.

God tur!

Har uo

● Kun i Australien, New Zealand og USA er brugen af disse piller mere udbredt end i Danmark

● 80 læger undersøger 10.000 af de ialt 150.000 P-pillespisende danske kvinder —

● Indsprøjtninger mod graviditet og antisvangerskabspiller til mænd er på vej —

To STORE engelske undersøgelser, igangsat af det britiske forskningsråd synes at have afklaret et spørgsmål, som også har været diskuteret her i Danmark: Kan brugen af P-piller fremkalde blodpropper?

Der er ingen tvivl om, at der er farligere at ryge cigaretter end at bruge P-piller, siger en af vore kendte gynækologer, overlæge, dr. med. *Mogens Osler* fra Rigshospitalet i København. Blodkarsygdommene rammer kun nogle få — måske to, tre eller fire — for hver 100.000 kvinder, der spiser P-piller.

P-pillernes bredelse kulmineret

Hviskeriet om, at P-pillerne måske fremmer risikoen for kræft, afvises nu også meget bestemt af lægerne. Intet tyder på en sammenhæng mellem P-piller og kræft. Sandsynligheden er endda for, at de regelmæssige P-pille-konsultationer hos lægen vil medføre at eventuelle kræft-angreb – opstået af andre årsager – vil blive afsløret tidligere end ellers, så udsigten til helbredelse øges væsentligt.

10.000 kvinder med i stor dansk undersøgelse

Endnu en række spørgsmål i forbindelse med disse piller – både medicinske, psykologiske og samfundsmæssige – optager dog stadig læger og videnskabsmænd i mange lande. Også Danmark deltager i denne forskning.

Der er igangsat en stor, dansk undersøgelse til nærmere belysning af denne lille mirakuløse pille, som 150.000 danske kvinder nu spiser 45 millioner af om året. Bag undersøgelsen står Dansk selskab for forskning i almen Lægepraksis, og 80 danske læger vil nu følge 10.000 P-pille-spisende kvinder for at studere alle virkninger af svangerskabsforebyggelsen. Der er allerede indsamlet data fra de første 5000 kvinder, og EDB-maskinerne ventes at have de første foreløbige resultatet klar her i efteråret.

De 80 læger følger både kvinder, der bruger P-piller, samt andre, som beskytter sig med de mere traditionelle svangerskabsforebyggende midler. Man hå-

ber herved at kunne drage en række nyttige sammenligninger. F. eks. er det muligt, at nogle af P-pillens meget omtalte bivirkninger også forekommer ved andre metoder, hvor man blot ikke har statistisk bevis for ulemperne. Lægerne vil også få klarhed over, hvilke bivirkninger der skyldes fysiske forhold, og hvilke der er psykologisk betonet.

Hver femte kvinde bruger P-piller

Selv om det kun er to år siden, at P-pillen for alvor blev lanceret herhjemme, mener man, at 20 procent af alle danske kvinder i 15-44 års alderen beskytter sig ved hjælp af denne metode. Det placerer Danmark som verdens fjerdestørste P-pille-land. Kun i Australien og New Zealand (35 procent) samt i USA (25 procent) er P-pillen mere udbredt. I England, hvor der føres en aktiv kampagne for brug af P-piller, anvender endnu kun 10 procent af kvinderne tabletmetoden. I hele Europa som gennemsnit er tallet kun et par procent, mens 13 millioner kvinder over hele verden sikrer sig med P-piller.

Hvornår udbredelsen vil stagnere, er der uenighed om i lægekredse.

Dr. med. *Mogens Osler*: Jeg tror ikke, at mange flere end de 150.000 kvinder herhjemme vil gå over til P-piller. Dels på grund af bivirkningerne, og dels fordi der er en vis angst blandt kvinder for at tage tabletter, især når de indeholder hormoner. Mange går væk fra metoden

(Fortsættes side 16)

**Ja tak
den ka' jeg li'**

10 STK 4.60

- disse tænder og alle tænder
fortjener
en ny

TANDBØRSTE

Tandex væbnet til tænderne...

Bay & Vissing A/S

Lækker, hurtig, billig mad

Danefrost
frisk fra frysedisken

Danefrost er dybfrost,
når det er bedst — kød, fisk,
fjerkræ, frugt, grønt, is,
bagværk og færdige middagsretter
— friske, første classes
fødevarer med alle nærings-
stofferne forsegledet.
Vær's go',
frysedisken er Deres!

BRUGSEN

efter nogle år. Jeg har selv undersøgt 200 kvinder, der brugte P-piller, og halvdelen holdt op allerede efter et år.

Læge Bent Østergård, Hørve, formand for Dansk selskab for forskning i almen Lægepraksis: Endnu 20 procent danske kvinder skulle nok kunne bruge P-piller. En undersøgelse på Lolland-Falster, omfattende alle landsdelens kvinder i alderen fra 25 til 40 år, afslørede, at kun halvdelen brugte nogen forebyggende midler. Der skulle altså være basis for yderligere udbredelse af P-piller.

Denne udbredelse vil slå igennem, når lægernes modvilje mod at give de helt unge kvinder P-piller viger — i takt med at metoden stemples som mere og mere risikofri.

Mange læger er uvillige til at give de helt purunge samt de ældre teenagere under 20 recepter på P-piller. Enhver læge har sin frie ret til at nægte at ordinere pillerne. Svangerskabsloven af 1966 pålægger kun lægerne at give kvinder, der har været gravide, vejledning i prævention.

— De første P-piller stammer fra midten af 1950erne, så ingen kan endnu med 100 procent sikkerhed sige noget om virkningerne på længere sigt — 20 — 30 — 40 år, forklarer overlæge Osler. Men intet tyder dog på, at brug af P-piller vil få ubehagelige følger. Derfor må vi alligevel være forsigtige. Kvinder bør i hvert fald ikke spise P-piller, så længe de ikke er udvoksede. Hormonerne blander sig måske i vækstprocesserne — det ved ingen med sikkerhed.

P-pillen som syndebuk

P-pillen kan også let få et dårligt skudsmål, hvis unge piger bruger den regelmæssigt for eventuelt ægteskab. 10 procent af alle ægteskaber er nemlig barnløse — og P-pillen vil let få skylden, hvis hustruen har brugt disse midler, inden hun blev gift.

Endelig er lægerne også påholdende med at udskrive P-piller til de purunge, fordi der efter nogle års brug er en vis chance for menstruationsforstyrrelser og måske fuldstændig ophør af blødningerne. Endnu er der dog kun beskrevet nogle få tilfælde i hele verden af menstruationsophør på grund af P-pillebrug.

Det er de unge kvinder i tyverne, der først og fremmest har fået frihed og selvstændighed på grund af P-pillerne. Der findes ingen officielle statistikker, men lægerne hører hver dag på unge kvinder, der ønsker at få P-piller, fordi de vil vente lidt med at få barn nummer to eller tre. I stedet vælger de unge måske at bruge pengene til et hus eller en ny bil. Denne udvikling menes at være en væsentlig årsag til, at fødselstallet de sidste par år er faldet 8-10 procent.

Ny slags P-piller undervejs

Ekspertener mener, at P-pillerne med tiden vil blive udviklet så meget, at de helt unge piger kan bruge dem uden risiko. Så vil

mange af de fødsler, der medfører størst sociale vanskeligheder, kunne undgås.

Videnskabsmænd har allerede opnået gode resultater ved eksperimenter med P-piller, der kun indeholder ét kønshormon mod de nuværende to (østrogen og gestagen). P-piller med ét hormon synes risikofri og er uden de fleste af de ubehagelige bivirkninger såsom uregelmæssige blødninger, utilpashed, vægtstigning, træthed, manglende interesse for samliv m. m.

Til gengæld er P-pillen indeholdende kun ét kønshormon måske knap så sikker som den kombinerede tablet.

Der tales om en risiko på 2-3-4 graviditeter pr. 100 kvinder pr. år.

Eller måske bliver en indsprøjtning med P-pillestof tidens løsen. Der er allerede fremstillet doser, som er effektive en hel måned, og medicinalvarefabrikkerne eksperimenterer med præparater, der kun gør det nødig med en indsprøjtning hver tredje eller måske hver sjette måned.

Sådanne indsprøjtninger mod graviditet medfører flere fordele. Først og fremmest udelukker det forglemmelse – mange kan ikke huske at tage deres daglige P-pille – og det udelukker også en del bivirkninger, der har forbindelse med maven og tarmkanalerne, f. eks. kvalme og opkastningsfølelser.

På sporet af M-pillen

Men pillespiseriet kan også blive mændenes problem. Flere amerikanske forskere er på sporet af M-pillen. De to amerikanske læger *Anna* og *Emil Steinberger* har ved forsøg med mennesker og rotter fundet celleformeringsstadier, hvor man med held kan bryde ind i sædcelleproduktionen. Da disse celler formerer sig uafhængigt af den mandlige hormonproduktion, behøver et kemisk produkt, der hæmmer sædcellernes modning, ikke at have indflydelse på seksualdriften, som styres af hormonerne.

En anden amerikansk forsker, dr. *Dolores Patanelli*, har formået helt at standse spermproduktionen hos rotter med et stof, der synes uskadeligt. Der er endnu ikke iagttaget anomaliteter, og dyrene har siden fået normale unger.

Andre videnskabsmænd har gjort forsøg med mennesker. Det er lykkedes at standse modningen af sædcellerne, men samtidig viste præparatet sig at have samme virkning som antabus. Når forsøgspersonerne drak spiritus efter at have indtaget pillerne, blev de hundesyg...

Arbejdet med M-pillen er endnu kun på forsøgsstadiet, men udelukkes kan det ikke, at det om nogle år bliver manden, der skal huske at spise en – sikkert månedlig – anti-svangerskabspille...

Det er den med de gode java- tobakker

Granada er en cerut i meget høj kvalitet, blandt andet med stort indhold af fine java-tobakker. Gennem moderne fremstillings-teknik er det muligt at sælge Granada for kun 48 øre.

GRANADA

ah..!

Tii NORDPOLEN pää

snescooter

DEN 20. april i år kredsede et amerikansk militærfly rundt over en ismark i det nordlige polarhav, medens besætningen efter alle navigationskunstens regler fastslog, at positionen var nøjagtig 90 grader nord, d.v.s. selve *Nordpolen*.

Det var ikke for flyvernes egen skyld, målingerne blev gennemført med så stor omhu. At flyve til Nordpolen er i vore dage en rutinesag. Men på isen dybt under maskinen stod fire mænd, som var trængt frem til polpunktet over isen. Det er stadig en bedrift – selv om nogle måske vil mene, at det er en temmelig meningsløs opgave at bruge sine kræfter på.

De fire mænd har kun ét hold forgængere: amerikaneren *Peary*, som pr. hundeslæde nåede Nordpolen i 1909 sammen med fem ledsagere, negeren *Matt Henson* og fire eskimoiske fangere fra Thuledistriktet: *Sigloo*, *Egingwah*, *Ootah* og *Okeah*.

Medens *Peary's* togt dog havde en svag geografisk og forskningsmæssig begrundelse og desuden formodedes at betyde noget for fædrelandets prestige, var ekspeditionen i år en ren sportspræstation. Hverken lederen, en amerikansk forsikringsmand ved navn *Ralph Plaisted* eller hans amerikanske og canadiske følgesvende havde noget egentligt formål med at begive sig ud på denne tur. De fik bare den idé, at de ville til Nordpolen – og de gennemførte det, skønt alle sagkyndige frarådede disse polar-amatører at tage af sted.

Helt så besværligt eller farligt som i *Peary's* tid er et sådan forehavende nu heller ikke i 1968 – takket være nutidens teknik. Som transportmiddel rådede *Plaisted* og hans ledsagere over et antal *snescootere* – små maskiner, der

løber på ski og er i stand til at trække en slæde – og desuden behøvede de ikke at medbringe nær så megen bagage som deres forgængere.

Peary og hans samtidige var henvist til sig selv i måneder og undertiden i år, når de startede på en ekspedition. *Plaisted*-gruppen rådede over et specielt forsyningsfly, som til stadighed supplerede beholdningerne af brændstof, mad og drikke. Da flyet desuden skulle transportere mændene tilbage fra Nordpolen, behøvede man ikke at spekulere på forsyninger til hjemrejsen – den del af en ekspedition, som i gamle

Deltagerne i polfærden

De fire mænd, som nåede Nordpolen var: Den 40-årige forsikringsmand *Ralph Plaisted*, den 34-årige navigator *Gerald (Jerry) Pitzl*, den 40-årige ingeniør *Walter Pederson* alle fra USA og den 29-årige *Jean-Luc Bombardier* fra Canada, som er knyttet til *snescooter*-fabrikken.

I basislejren på den canadiske nordkyst befandt sig yderligere seks ekspeditionsmedlemmer, og et par af dem, bl. a. den i dagbogen nævnte *Don Powellek*, ledsagede firemands-gruppen under den første del af selve ishavs-færden.

dage ofte var den allermest farlige.

Plaisted gjorde sit første forsøg i fjor, men måtte give op mere end 500 km fra målet og lade sig hente hjem ad luftvejen. Uden flyverstøtten havde en katastrofe været overhængende.

I år forløb alt imidlertid efter programmet. Rejsen fra Canadas nordspids til Nordpolen blev gennemført på 44 dage. Det er i luftlinie knapt 800 km, men faktisk kørte *snescooterne* dobbelt så langt – d.v.s. en strækning som fra København til Middelhavet.

Afhentningen gik lige så glat. Kun fem dage efter at have nået Nordpolen befandt ekspeditionens medlemmer sig i millionbyen *Montreal* og blev hyldet af både generalguvernøren og regeringen. På *Peary's* tid var en polarforsker glad, hvis han nåede så langt, inden der var gået et år.

En nordpolsfarers dagbog...

Uddrag af ekspeditionslederen *Ralph Plaisted's* dagbogsoptegnelser:

7. MARTS: Vi kom let og hastigt fra starten. Nåede otte kilometer frem, før vi stødte på vanskelig is. Måtte to gange lukke øjnene op med fingrene, fordi øjenvipperne frøs sammen.

9. MARTS: Op kl. 8 – lige ved daggry. Til morgenmad orange juice, brød og cornflakes. Meget dårlig is og usigtbarhed på grund af snefog. En økse på slæden skar hul i en brændstofdunk, så to soveposer blev tilsolet. Vi har nu lavet én stor sovepose af to normale og sover 3-4 mand sammen i den. Det vækker megen morsskab. Når én mand vender sig, må alle vende sig.

12. MARTS: Meget kold nat – 55 graders frost. Ingen opvarmning af teltet på grund af brændstofmangel. Mine fingre frøs fast, da jeg rørte ved lynlåsen på soveposen.

13. MARTS: Nedkastning af forsyninger fra fly var en stor succes. I nat har vi masser af varme. Åbnede vor første flaske whisky. Lykken er en rigelig forsyning med brændstof. *Walt Pederson* har hjemmve.

16. MARTS: Hård blæst siden midnat. Intet fly i dag. Vi blev simpelt hen i soveposerne. Jeg gad vide, hvor hård storm teltet kan tåle?

20. MARTS: Det blæser stadig med en vindstyrke på 80 km/t. Vi er begyndt på sjette dag i teltet. Det ville bestemt være rart at sidde i en stol med ryglæn.

21. MARTS: Vinden lægger sig. Forlader teltet efter 150 timers uafbrudt ophold. Det er som at kravle ud af en hospitalsseng.

25. MARTS: *Don Powellek* kom over i vort telt. Udstødningsgassen fra generatoren var trængt ind til ham, mens han betjente radioen. Han nåede at slæbe sig uden for, men besvimede på isen. Endnu mens han var hårdt medtaget, fortalte han mig, at jeg var blevet far. En dreng på syv pund.

3. APRIL: *Jean Luc* gik gennem isen to gange. Et sted kørte vi over is, der var så tynd, at den gik op og ned, når en bølge passerede underenden.

5. APRIL: Har slået lejr i nærheden af voldsomme isskruninger. Når isen presses sammen, lyder det, som om et godstog kørte af sporet.

7. APRIL: Vort tøj er slidt i stykker. Vi må reparere det om aftenen. Potter og pander er sorte af sod. Vi bruger ikke sæbe. Det kan forårsage diarré, og det er det sidste, man ønsker sig i 40 graders frost og blæsevejr.

10. APRIL: Revnen, som har standset os de sidste fire dage, er ved at lukkes. *Jerry* har taget solobservationer, og vi er drevet otte kilometer mod syd.

11. APRIL: Inderst inde var jeg klar over, at det var vanvid – at køre på nyis over en halvanden kilometer bred revne. Men jeg var lige så opsat på at komme frem som de andre. *Walt* kørte først med den tungeste slæde, og jeg kom som nr. 2. Da vi næsten var ovre, gik min maskine i stå. Det var en skrækkelig fornemmelse, men den startede omgående igen, og jeg fortsatte. Jeg kunne ikke se *Jerry* og *Jean Luc*. De havde teltene og radioen, så jeg troede, at *Walt* og jeg var blevet nødt til at bygge en snehytte. Men efter få minutters forløb kom de andre.

14. APRIL: *Walt* sagde, at han ville gå udenfor og bede en bøn. Vi har i dag kørt 100 kilometer på ti timer.

18. APRIL: Har kørt masser af kilometer i dag. Vi har på fornemmelsen, at vi er mindre end 25 kilometer fra Nordpolen.

19. APRIL: Blev behageligt overrasket i morges. *Jerry* tog solobservationer og sagde, at isen førte os mod nord. Kl. 21 drev vi over Nordpolen. Kontaktede baselejren og opgav vor position til 90 grader nord. Vi stod sammen, mens *Walt* bad en bøn.

20. APRIL: Kl. 10,30 kom det tilkaldte militærfly hen over os for at fastslå vor position nøjagtigt. Jeg kaldte den på radioen. Den svarede: *Vor navigator har netop sagt, at vi befinder os over polen...* Vi var meget lykkelige.

Lidt efter landede vort forsyningsfly på isen. Kl. 14,30 startede vi med flyveren mod baselejren i land. Vort udstyr blev efterladt. Vi gik bare og lod det ligge.

På vej over polarhavet

To af *Plaisted*-ekspeditionens *snescootere* fotograferet et par hundrede kilometer fra Nordpolen – på vej gennem et ujævnt, men dog ikke alt for vanskeligt isområde. Den korte polardag er endnu ikke brudt frem – derfor køres med lys.

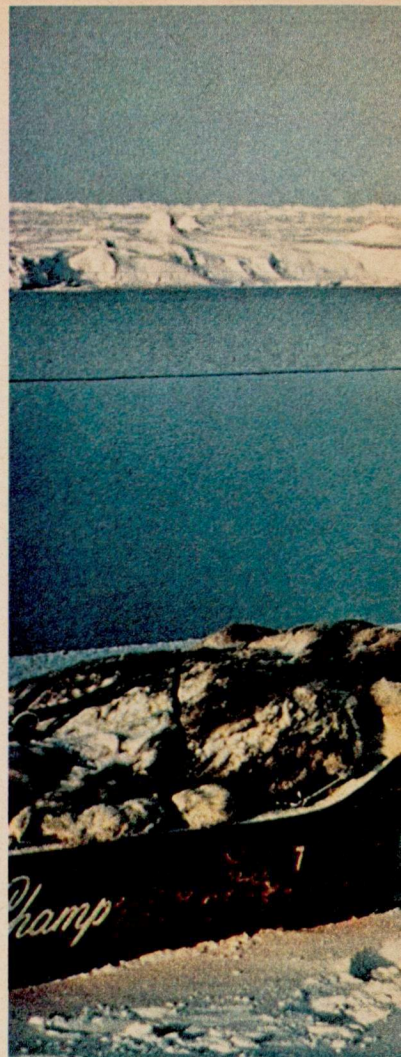

Rekognoscering

Ekspeditionens chef forsøger at finde den letteste og sikreste vej fremad.

Vanskeligt terræn

Mange steder på ekspeditionens vej var isen skruet op, så man måtte bane vej for snescooterne ved hjælp af isøkser og ved at skovle isstykker i revnerne – og så kneb det undertiden alligevel. ▼

Hvornår kommer vi videre

Tre af nordpols ekspeditionens deltagere fotograferet ved kanten af en af de brede revner i isen, som voldte de største vanskeligheder. Ofte måtte der ventes i timer eller dage på, at en revne skulle lukke sig igen eller fryse så meget til, at mændene turde vove sig ud på nyisen.

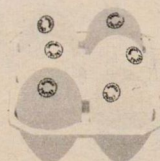
Kakkelovnen fyres op

Ekspeditionen har slået lejr og man er ved at tænde op i en af de varmeovne, som sørgede for en tålelig temperatur i teltet om natten.

***”Det må være frygteligt at undvære
det blødkogte morgen-æg...”***

Det blødkogte morgen-æg gi'r energi og vitalitet til hele formiddagen. Æg indeholder masser af vigtige stoffer: protein, vitaminer og mineraler. - Det er ikke til at forstå, at nogen vil undvære det hurtigste og sundeste om morgenen!

ah·ÆG

Fuld fart

Når isen var som her, kunne ekspeditionen tilbagelægge indtil 100 km på en dag, men den megen zig-zag-kørsel for at omgå revner og skrueis medførte dog, at køretøjerne målt i luftlinie aldrig nåede mere end 50-60 kilometer frem på en dag.

Friske forsyninger

Når vejret tillod det, kunne ekspeditionen med timers varsel få forsyninger frem fra basislejren i land. Flyet var forsynet med ski, så det kunne lande, og hvis isen var for ujævn, nedkastedes lasten fra lav højde.

En hverdagskop

Sig ikke, at man ikke kan få smarte, pæne ting billigt. I sidste nummer af *Samvirke* viste vi en sort glaseret tepotte til godt syv kroner, og her er en kop, som med rette er blevet verdensberømt; den franske *Duralex* glasklare kop.

Desværre forhandles den uden kageasietten til, men tænk Dem et bord dækket med en dug i en knaldgod farve med den sorte tepotte på, glasklare koppen og en asiet i sort eller anden farve der passer til dugen.

Et par *Duralex* koppen koster 2,75 kr., og de går kun itu, hvis de kaldes mod et cement- eller terassogulv med hård hånd.

Det generer dem ikke at falde på gulvet, eller at der skramles med dem i opvaskbakke eller opvaskemaskinen. Der går ingen skår i dem og de revner ikke. Det er en god kop i passende størrelse til både kaffe og te – en kop, der passer hos de unge og i familier med børn.

Kasuar - frisure

Når min kone kommer fra frisøren med den flotte selskabsfrisures blånede lokker, minder hun mig om den blå Kasuar. Noget i den retning skrev Gottfred Hartmann i en hyggelig kronik om selskabelighed. Hvad er en Kasuar spurgte jeg nervøst min lidt skadefro, smilende gemal. Han vidste det heller ikke, men

vi fandt den i *Mine Davredyr* fra hele verden, serie I. Heldigvis hører Kasuaren hjemme i Australien, vi risikerer ikke at møde os selv i gadekæret, for der er nemlig noget om snakken.

Kasuaren har på hovedet en stor kam, og fjerene er lange og løst bygget, så de virker håragtige. Sjov er sammenligningen, og sjovt var det at kigge på seriens mange smukke dyrebilleder, og se hvor mange træk de har tilfælles med os i mange af livets situationer.

Har De prøvet QUARK

Kaloriefattig Quark har allerede været i brugen i nogen tid, men da det er et ret nyt produkt herhjemme, er der mange, der ikke kender det og alt hvad Quark kan anvendes til.

Quark har en blød konsistens og en mild, frisk, let syrlig smag. Der er i konsistens og udseende en vis lighed mellem Quark og de allerede kendte surmælksprodukter, men Quark er et osteprodukt, fremstillet som bløde oste. Det er derfor meget proteinrigt (d.v.s. rigt på æggehvide-stoffer). 100 g mager Quark indeholder ikke mindre end 18 g protein. Til sammenligning kan nævnes, at sødmælk indeholder ca. 4 % protein, Ymer ca. 7 %, Yoghurt ca. 4½ %, æg 13 %, fisk og kød 18-20 %.

Foruden de dyrebare proteiner indeholder Quark pæne mængder jern, kalk og B-vitaminer. Da fedtindholdet kun er 1,5 % er kalorieindholdet nede på 95 kalorier pr. 100 g.

Quark kan spises som den er med lidt sukker eller frugtkompot eller syltetøj til. Det kan bruges som pålæg med tomat,

agurk, radiser og lignende. I *Samvirke* (nr. 15 den 1. september 1967) var der opskrift på en fin kage bagt med Quark, som i øvrigt også er fortrinligt i en franskbødsdej. Cirka en femtedel af melet erstattes med Quark, som giver brødet en frisk smag og holder det friskt længere end normalt.

Prøv at tilsætte Quark til ren mayonnaise, den bliver lettere, får en god konsistens og en frisk smag. Rørt op med mælk, sennep, reven løg eller løgpulver, paprika, salt og peber fås en fin marinade lige anvendelig til sild, kartoffel- og grøn salat.

Børn, unge og ældre mennesker skal have mange proteiner, derfor er Quark en ernæringsmæssigt set god variation i kosten. Ældre mennesker med en lille appetit og folk, der med en alt for stor appetit skal slanke sig, har glæde og gavn af Quark.

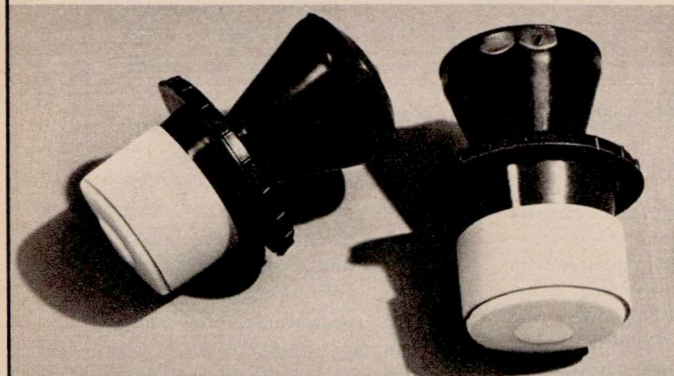
Quark sælges i bægge à 200 g til kr. 1,30. Det holder sig godt i køleskabet. Bægerets låg er stemplet med sidste salgsdato, som derudover indebærer nogle dage til opbevaring i hjemmet.

SvAR

BILLIGERE PROPPER

* Hvorfor kan man ikke få løse gummiringe til termokanderne expanderpropper? Disse må udskiftes en gang imellem, og det er ret ærgerligt at skulle give godt fem kroner for en ny prop. En løsgummiring må være meget billigere, og en højere uddannelse er nu ikke nødvendig, for at finde ud af at udskifte den. Lad os få løse gummiringe. På forhånd tak. Annalisse Koch, Ørstedsgade, Sønderborg.

* De originale expanderpropper til termokanderne *Beatrix* og *Gunda* koster 5,15 kr., men brugsen har også expanderpropper til 2,50 til termokander. Da løse gummiringe vil komme til at koste omtrent det samme, og der kan være problemer med hensyn til den nødvendige, nøjagtige tilpasning mellem ring og prop, har man foretrukket at føre den billige expanderprop i stedet for løse gummiringe, i brugsen og dens magasiner. Til termokanderne *Gunda* og *Beatrix* er ordrenummeret 49 91 74 S og til *Elefant*, som har en anden propdiameter er ordrenummeret 49 91 76 S.

NB. Hvis expanderpropper vaskes med opvaskemiddel i vandet, må de skylles meget grundigt bagefter i rent vand. Propperne er af gummi, som ikke tåler syndeter.

ringene vil komme til at koste omtrent det samme, og der kan være problemer med hensyn til den nødvendige, nøjagtige tilpasning mellem ring og prop, har man foretrukket at føre den billige expanderprop i stedet for løse gummiringe, i brugsen og dens magasiner. Til termokanderne *Gunda* og *Beatrix* er ordrenummeret 49 91 74 S og til *Elefant*, som har en anden propdiameter er ordrenummeret 49 91 76 S.

FLAGVIMPLEN

* Jeg har ærgret mig over, at flagvimplen holdt så kort, indtil jeg fandt på at sy kanten med rød nylontråd op og ned flere gange. Det forlænger holdbarheden med to til ca. fire måneder. Måske andre vimpeltilhængere kan bruge mit råd. Ellen Bertelsen, Riisskov.

* Tak for rådet, men vi er ikke enige med Dem i, at nylontråd er god til formålet, da nylon ret hurtigt nedbrydes af sollys. Coated Terrylenes syntetiske tråde er bedre, da den ikke nedbrydes, men måske det er vanskeligt at få den. For et par år siden har brugsen fået NOR-vimpler, som er af syntetisk fiber, i stedet for uldvimpler. NOR-vimplen har en trækstyrke på 46 kg, hvil-

ket er det dobbelte af uldudug. Herved opnåes en levetid på ca. et år, dog noget mindre på særligt udsatte steder. Vimplens levetid afhænger af, om den hænger frit, så træer, telefontråde eller andet ikke rammes. Flagstangen må ikke være ru eller afskallet, for det ødelægger en nok så god vimpel i løbet af forbausende kort tid.

NOR-vimplen er lidt dyrere i indkøb end uldudugsvimplen, men billigere i brug. Prisen afhænger af vimplens længde, som bør være halvdelen af flagstangens. Brugsen har eller skaffer NOR-vimpler fra to til seks meter og priserne ligger mellem 15,10 for den korteste og 43,70 for den længste.

ROMA VINTERENS strømpefarve

Roma er nærmest mørkebrun, men virker lysere på benet. Det er en smuk og praktisk farve i kulde og sjap, og vil man være med på noderne i den daglige nylonstrømpe eller strømpebukse, så er det *Roma* man går i. Kun om aftenen kan en lysere farve tillades.

Brugsen har et godt udvalg i damestrømper i mange kvaliteter og priser. Den billigste er *Lenestrympen* til 9,95 kr. for fem par. Dyrest er de 4 F-mærkede *Norita* strømper af *Helanca-crepe* (20 den.) til 8,25.

Som regel er der en vis sammenhæng mellem kvalitet og pris. Om det betaler sig bedst at købe billigt, billigere eller billigst, afhænger af hvem MAN er. Vi vil tro, at de helt unge står sig ved at købe billige strømper og de noget ældre at sætte på kvaliteten. Når først småbørn er blevet større, husdyrholdet tilpas velopdraget, møblerne uden splinter og en vis ro er faldet over feltet, da betaler det sig at købe strømper i bedre kvaliteter, som for eksempel de 4 F-mærkede *Norita* strømper eller *Karin* strømpebukse. Til den tid er der også slidt godt på fødder og ben, og det betyder meget, at strømpernes garn er blødt og smidigt, og pasformen god, ikke mindst, at der er god plads til tæerne i strømpefødderne. Det er netop disse ting, der er gjort noget ud af i de dyrere strømper, foruden at masketætheden er et vist værn mod maskeudtræk.

Blandt brugsens strømper er den populære *Jubilæumsstrømpe* til 10,50 for tre par. Det er en sømløs netstrømpe i 20 den, fremstillet af nylontråd 6, som er en meget fin nylonkvalitet. Den har crepetop, forstærket i hæl og tå og med maskestop i tåen. Den fås i størrelserne 9-9½-10 og i ekstra lang længde.

Crepnylonstrømpe *Dorte* er schweizisk. Det lyder dyrt og godt, men takket være de nordiske fællesforeningers samlede indkøb af *Dorte*, kan den trods garnets bløde, smidige kvalitet og den gode forarbejdning, købes til 4,95 pr. par. *Dorte* er forsynet med top i 2+20 den, strømmen er 1+20 den. Hæl, sål og tå er forstærket. Der er maskestop i tåen og en lang tålukning, som ikke generer og sikrer god tåplads i foden.

De 4 F-mærkede *Noritacrepe-nylon* må som regel bestilles gennem brugsen. 4 F-mærket garanterer at såvel garnet som forarbejdning er i orden. De fås i 1+20 den i *romafarven* i størrelsen 9-9½ (ordr.nr. 72 03 87) og i størrelsen 9½-10 (ordr.nr. 72 03 88) og i en lysere farve til aftenbrug, der er meget god plads i tåen, og pasformen er upåklagelig.

Strømpebukser

De korte kjoler har skabt strømpebukserne, og selv om de skulle blive lidt længere, så vil strømpebuksen ikke forsvinde. Den er bleven os for kær.

Brugsens billigste strømpebukse hedder *Mona* til 6,85. Selve strømmen er i 20 den crepnylon glatstrikket og buksen i 2+20 den net. Der er elastik foroven, og den er uden spjæld (særlig velegnet for slanke personer). Fås kun i *Romafarven*. *Gabrielle* hedder brugsens lidt dyrere strømpebukse til 9,85. Den er af crepnylon nr. 6 og glatstrikket med 20 den i strømmen og 2+20 den i buksen. Hæl, tå og sål er forstærket, der er elastik der kan reguleres foroven og indsat spjæld. Fås kun i modefarven *Roma* i størrelser fra 8½ til 11.

De 4 F-mærkede *Karin* strømpebukser som koster 10,85 (ordr. nr. 75 97 60/63 S) har gennemgående spjæld, Y-hæl og samme forstærkninger om *Gabrielle*.

Bilens „vintertøj“

BETRÆK PÅ SÆDERNE

STØRSTEPARTEN af sæderne i vore biler er betrukket med enten kunstlæder eller plasticstoffer. Det er et af de områder, hvor bilfabrikkerne bevidst sparer. Dette er til fordel for køberen af en ny bil, idet importprisen da bliver lavere. Men danske biler kører i mange år, og det originale betræk holder sjældent bilen ud, med mindre det får en ekstra beskyttelse mod slid.

Mange bruger almindelige tæpper lagt hen over sæde og ryg, men de ligger ikke fast, og skubbes sammen i folder, der ikke er rare at sidde på.

Den bedste løsning på problemet er „skræddersyede“ overtræk, der nøje følger bilsædets form og sidder fast. Sædeovertræk fås i mange forskellige udførelser og til stærkt varierende priser, men brugsens leverandør gennem mange år sværger til den type, hvor et slidstærkt betræk på hele

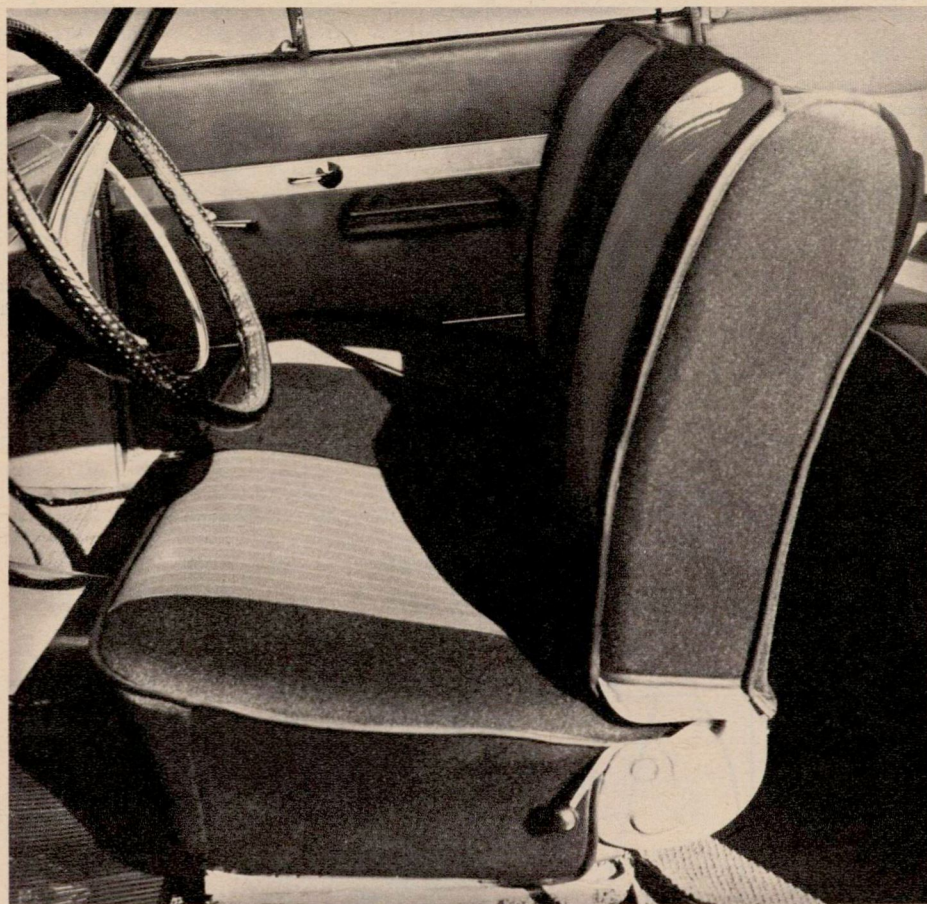
fladen påføres et ca. 5 mm tæt skumnylonlag.

Solen varmer plasticsæderne om sommeren, og en stor del af året føles de meget kolde. Sædeovertræk er også her en stor behagelighed.

Brugsen har fortegnelse over priserne for overtræk i 11 forskellige stoffer og farver i uld, mekka, nylon og perlon. Man kan få overtræk til forsædet alene eller til for- og bagsæde. Bagsiden af ryggen kan fås helt eller delvis dækket. Ved bestillingen skal opgives bilmærke, årgang, model (2- eller 4-dørs) og forsædets type, hel eller delt ryg.

Til en Taunus 12, 15 eller 17 m koster f. eks. forsædeovertræk i uld 82 kr., og for 157 kr. får man overtræk til både for- og bagsæder. Mekka- og perlon overtrækkene er noget dyrere.

Alle kanter er med ekstra slidforstærkninger.

MÅTTER PÅ GULVET

EFTERÅRET med regn og vinterens sne og slud er hård ved bilerne. Udefra angribes de af væde og salt, indvendigt bidrager våde sko og vådt tøj til at give fugt. De fleste biler leveres i dag med gummimåtter eller filt-måtter, som beskytter bilens bund mod slid og skrammer, men samtidig muliggør usynlige ansamlinger af vand, der giver rust.

Vand og snavs kommer der jo på bilens gulv, men i de løse automåtter har vi en god hjælp til at holde bunden ren og tør. De op-suger fugtigheden og, hvad der er lige så vigtigt, de kan nemt tages ud af bilen og blive børstet og luftet.

Brugsen leverer slidstærke, bouclévævede måtter af sisal, der på bagsiden er påsvejet et porøst svampegummilag, der også virker som ekstra isolering mod kulde og støj. Den samlede tykkelse er ca. 10 mm. Måtterne fås i to melerede farver, grå eller rød, og førens måtte er påsyet en gummiplade til forstærkning ved hælene. Man kan få enten venstre formåtte alene, begge formåtter eller et helt sæt for- og bagmåtter til næsten alle de personbiler, der bruges i Danmark.

Ved bestilling af måtter skal blot opgives bilmærke, årgang og model, og fabrikken kan da hurtigt finde de rigtige skabeloner frem mellem de mange hundrede, tilskæreren råder over.

Priserne varierer efter størrelse og form. I brugsen kan den nøjagtige pris opgives fra prislisten. På denne liste er den laveste pris på et komplet sæt for- og bagmåtter 57 kr., det dyreste sæt koster 118 kr.

Tillidserklæring til OK benzin

FØRSTE halvår i år steg benzinforbruget i Sverige med 27 millioner liter – målt i forhold til året forud. Forbrugernes egne benzinsalgsstationer (OK) solgte de 23 millioner liter eller 85 pct. af forbrugsstigningen. Resten – 7 mill. liter – blev delt mellem alle andre benzinselskaber.

Målt i procenter er det et sensationelt stort indhug, OK har gjort i markedsøgningen. Målt i liter er fremgangen i benzinsalget i Sverige dog overraskende lille i forhold til året forud. Grunden er den enkle, at der er gennemført hastighedsbegrænsninger i Sverige, og det viser sig altså som større benzinøkonomi.

Når OK har kunnet erobre så stor en del af markedsøgningen hænger det sammen med, at forbruget er forøget i byerne, hvor OK har et effektivt net af benzinsalgssteder.

I løbet af få år er svensk OK blevet nummer tre på det svenske benzin- og oliemarked, og selskabet er så tæt i hælene på nr. 2, at andenpladsen må synes inden for rækkevidde.

Svensk OK er i gang med at udvide sin service for bilisterne. Der skal bygges OK moteller ved store svenske landeveje. Det første motel, som har godt 100 sengepladser foruden parkeringspladser, restaurant og serviceanlæg, er for nylig åbnet på Kattegatkysten ved Falkenberg. En halv snes andre moteller er planlagt opført i de kommende år.

Om nogle år begynder svensk OK selv at raffinere sin benzin. Planer om et andels-benzinraffinaderi har længe været diskuteret, men er nu så langt fremme, at der forhandles om et stort, gunstigt beliggende areal ved Kattegatskysten nord for Göteborg. Et sådant placeret OK-raffinaderi vil ikke alene få betydning for svenske benzin- og olieforbrugere, men vil også blive til stor støtte for de tilsvarende forbrugerejede OK-selskaber i Norge og i Danmark.

Film- forestillinger reddede andelsideen

I EN lille landsby på Fiji-øerne oprettede man en andelsforening, som forsynede beboerne med strøm fra et motor-elværk og med varer fra en lille butik. I butikken handlede man kontant, men det var sværere at få pengene ind for elektriciteten. Det var så svært, at det lille værk stod for at måtte lukke, hvilket ville være et alvorligt nederlag for andelsideen, der var ny på stedet. Men man fandt på en usædvanlig udvej: der blev anskaffet et filmsapparat, og nu vises der underholdende film to gange om ugen. Entreen dækker udgifterne både til filmene og driften af el-værket.

Denne lille historie blev fortalt af en af de 25 deltagere i det nu afsluttede kursus for andelsfolk fra udviklingslande i Amerika, Afrika, Asien og Stillehavsområdet. Alle stadier af brugsforeninger var repræsenteret, fra de gamle og relativt veludviklede i Puerto Rico til de unge og meget primitive på f. eks. Fiji-øerne, som er en del af det britiske statssamfund. Kooperationen blev indført i 1947 i mange engelske kolonier som et led i en kommende selvstændighed, og på Fiji-øerne, som i de fleste u-lande, er kooperationen en regeringsopgave, hvor afdelinger af ministerier har ansvar for udviklingen.

Og det er meget svært at starte en levedygtig brugs på Fiji-øerne. Ganske vist er man i de små flækker og landsbyer fra gammel tid vant til et fællesskab, som kunne fungere i de primitive samfund, der sjældent havde kontakt med andre, men et samarbejde bare med nabolandsbyen eller med mennesker i et større område, er noget nyt og ukendt og meget vanskeligt at skabe blandt mennesker, hvoraf en stor part ikke kan læse eller forstå regnskaber og tal.

Den årlige pengeindtægt for en kopra-avler er omkring 400 kroner.

Unge og gamle

I EN artikel i *Samvirke* nr. 15 omtalte vi det arbejde, som udføres af 13-15-årige pensionisthjelpere i Birkerød og andre byer. Det blev i den forbindelse nævnt, at baggrunden for Birkerød-forsøget var, at et forsøg med voksne patientvenner var slået fejl.

Københavns-afdelingen af Røde Kors gør os i den anledning opmærksom på, at man andre steder har udmærkede erfaringer med patientvenne-arbejdet, bl. a. i København. Afdelingen har nu efter tre års arbejde 5-600 patientvenner i virksomhed og betragter det som en stor succes.

Ingen „skæve“ vægte

DET engelske forbrugerråd har udtrykt ønske om, at forbrugerne fremtidig slipper for pakninger med „skæve“ vægte. De umuliggør klare prissammenligninger, for ingen husmoder kan gå rundt i butikkerne med regnestok.

Også her til lands kender vi dette problem. Også vi har ofte de samme problemer. Hvad koster mest pr. kilo: indholdet i en pakning med 175 gram til 2,75 eller en lignende vare i en pakke med 500 gram til 8 kroner?

Det er især vaskepulvere, de engelske husmødre har klaget over. Fabrikkerne siger, at det næsten er umuligt at fremstille pakninger med „lige“ vægte, og forbrugerrådet er derfor gået til landets handelsminister og har bedt ham hjælpe husmødrene.

Jubilæum i FDB

FULDMEGTIG Georg Hansen, FDBs centralafdeling i Odense, fejrer sit 40 års jubilæum den 3. november.

Hundredårsjubilæum

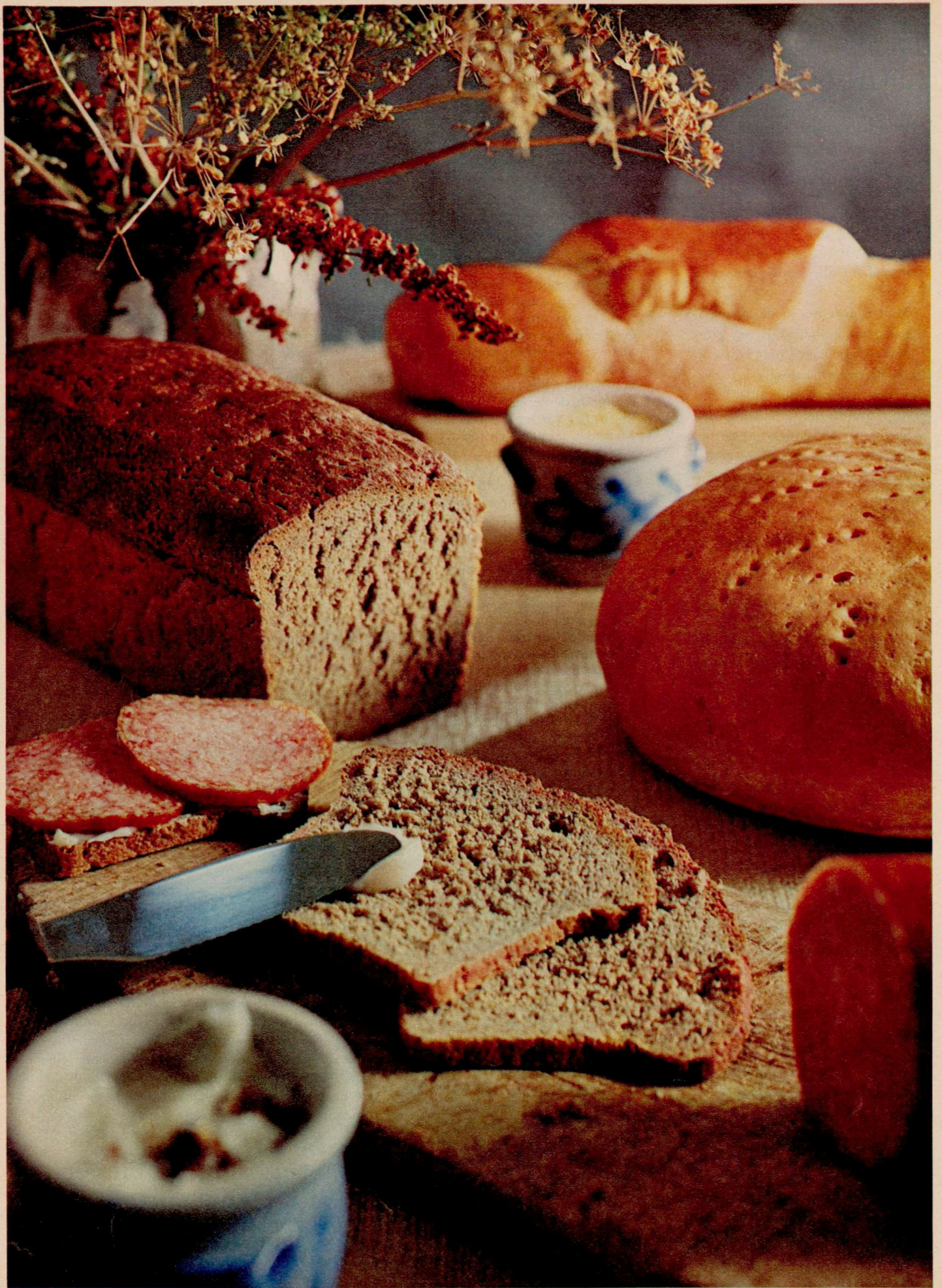
er for nylig (den 25. oktober) fejret af Kagerup brugsforening i Nordsjælland.

32 mill. til medlemmerne

VIKRSOMHEDEN i HBs seneste regnskabsår, der sluttede i april, blev for nylig vurderet på kongressen, der er højeste myndighed for landets største brugsforening. Om sætningen androg 1,2 milliarder kroner, eller 15,5 pct. mere end i forudgående regnskabsår. Dette resultat betegnede formanden, direktør Kaj Nielsen, som tilfredsstillende. Kongressen vedtog, at der af medlemmernes køb i regnskabsåret udbetales 3 pct. dividende eller det samme som for forudgående regnskabsår. Derfor skal der i begyndelsen af næste måned tilbagebetales HBs medlemmer lidt over 32 millioner kroner.

Brugsforenings-jubilæer:

75 års jubilæum fejres den 28. oktober af Karise brugsforening, af Faarup F. brugsforening den 5. november, samt af Frederikshåb brugsforening den 15. november og af Glæsborg brugsforening den 27. november.

FORBAVSENDE

NEMT

Vore forfædre ville undres over at vi pludselig synes, det er spændende selv at bage „det daglige brød“ og give det som lækkerbidskjen til frokost, aften- eller natmad. Tænk at ville have alt det besvær, når dejligt brød kan købes hos bageren. Men det er hverken vanskeligere eller tager længere tid at bage et landbrød eller rugbrød end et franskbrød. Vi skal ikke slås med mel, hvis kvalitet svinger med somrenes vejrlig, og vi skal ikke fyre op i kæmpeovne og regulere varmen efter øvelse og fornemmelse. Vi har stabil, bagekontrolleret mel og sikre ovne. Derfor er det sjovt, engang imellem at bage andet end franskbrød og imponere gæster og familie med det og et stykke god pølse, en god leverpostej og et godt stykke ost dertil – gerne en rigtig gammelost som Danbo extra lagret. Glem ikke en portion sky, fedt og rå lægringe dertil.

De anvendte melsorter er FDB rugmel i poser à 2 kg til 2,53 kr., FDB sigtemel i poser à 1 kg til 1,52 kr. og Safir hvedemel.

RUGBRØD

Surdej: ca. 2½ dl groft rugmel æltes sammen med 1½ dl kærnemælk og ½ tsk. salt. Dækkes med wita-wrap el. folie. Stilles et lunt sted i to-tre dage.

½ liter vand (50-60°). 1 spsk. groft salt. Surdej. 30 g gær. Ca. 800 g rugmel.

Surdejen røres ud i det varme vand med saltet. Gæren smuldrer i og opløses. Melet æltes i dejen lidt ad gangen til den har fået en fast konsistens. Dejen hæver i fadet et lunt sted ca. 40 minutter. Formes til et brød og lægges i en smurt form. Efterhæver ca. 30 min. Prikkes med en gaffel og pensles med vand og smeltet margarine.

Bagetid: 1¼-1½ time ved god varme. (200°) på nederste ribbe.

Pr. brød cirka 1,55 kr.

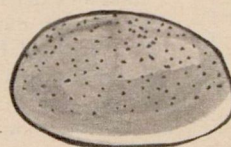
LANDBRØD

3½ dl mælk. 15 g margarine. 25 g gær. 300 g sigtebrøds mel. 200 g hvedemel. 1 tsk. salt 1 tsk. sukker.

Mælk og margarine lunkes. Gæren udrøres heri. De øvrige dele slås i. Dejen æltes godt. Stilles lunt til hævnning til dobbelt størrelse cirka 30 min. Dejen slås ned og formes som en stor bolle. Efterhæver lunt på pladen ca. 20 min. Prikkes med en gaffel og pensles med kaffe eller mælk.

Bagetid: 40-50 min. ved god varme (200°).

Pr. brød cirka 1,46 kr.

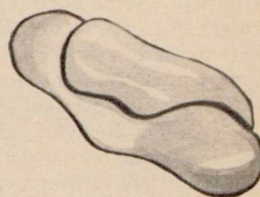
KÆMPEGIFFEL

1½ dl mælk. 75 g margarine. 25 g gær. ¾ tsk. sukker. ¾ tsk. salt. 350 g hvedemel. 1 æg.

Mælk og margarine lunkes. Gæren udrøres heri. De øvrige dele til-sættes. Dejen æltes godt igennem. Stilles lunt til hævnning ca. 30 min. Dejen slås ned og rulles i en stor trekant, der rulles sammen fra den brede ende mod spidsen. Efterhæver på pladen ca. 20 min. Pensles med æg.

Bagetid: ca. 30 min. ved god varme (200°).

Pr. brød cirka 1,72 kr.

Matanzas i sin nye smukke pakning

Det er lidt af en luksusfølelse, når man åbner den

Matanzas har det samme elegante udseende - hver gang!

Nøjagtig den samme glædelige oplevelse - hver gang!

Matanzas - er mild og fyldig i smagen!

- og så holder den asken!

Matanzas er bedre end nogensinde. Derfor bli'r æsken hurtig tom.

Men det er der råd for - en ny koster kun kr. 5,50.

NORDISK TOBAKS KOMPAGNI A/S

Danskere holder af AT REJSE

- **Fører an i forbrug af turistvaluta - men rejser ikke særligt langt**
- **Bilen er det foretrukne trafikmiddel - toget er slået ud**

DANMARK synes at have verdensrekord i sportsgrenen *forbrug af valuta til turistrejser*.

I det sidste turistår, der foreligger opgørelse for (1967), kan forbruget beregnes til cirka 600 kroner pr. person i den rejselslystne alder: 20-64 år. Dette beløb indbefatter *al* turisme, ferierne i det sydlige såvel som endagsture til Flensburg eller Sverige.

Rekorden fremgår, når man med ens målestok vurderer valutaforbruget til turisme i en række lande. Deres rangfølge ses i et lille skema på side 32.

Udgangspunktet for dette regnestykke er en oversigt over turismen foretaget af verdensorganisationen for økonomiske samarbejde og udvikling (OECD). Dens generalsekretær er ingen anden end vor ansete nationaløkonom, professor, dr. *Thorkil Kristensen*. Fra organisationens hovedkontor kommer regelmæssigt økonomiske oversigter til vejledning ikke mindst for ledende politikere og økonomer, og det er ikke for meget sagt, at adskillige finansministre kun med bæven begynder læsningen af OECDs redegørelse for deres lands økonomiske udsigter.

Da OECD har økonomisk samvirke som formål, er det naturligt, at den analyserer turismen, for denne vældige flytten-rundtmed både mennesker og penge har enorm betydning for adskillige lande.

DETAL, OECD har fundet frem til, som sagt for året 1967, er indsat i det store skema foroven på side 31, hvis målestok er enheder à 100 mill. dollars, som kan omregnes til ca. 800 mill. kr.

Valutaforbruget ses i *venstre* side og valutaindkomsterne i *højre*. Skemaet er ufuldstændigt for USAs vedkommende. Linien, som angiver valutaforbruget, skul-
le i virkeligheden være *dobbelt* så lang for at udtrykke de 3125

mill. dollars, som blev forbrugt til turisme uden for USA. Beløbet kan iøvrigt omregnes til ca. 25 milliarder kroner, eller lige så meget, som den danske stat skal have i kassen for at dække sine udgifter i år.

Blandt vesteuropæiske lande har Vesttyskland det største valutaforbrug af alle. Når Storbritannien ligger langt bagefter, skyldes det ikke manglende engelsk rejse-lyst, men at valutarestriktioner hindrer englænderne i at få rejse-lysten opfyldt. Under normale forhold ville det engelske forbrug langt overstige det tyske.

Italien er det førende europæiske land som modtager af turistvaluta, fulgt af Frankrig og Spanien. I Norden er Danmark førende. Vore indtægter af turismen er lige så store som Sveriges og Nor-

ges – *lagt sammen*. Dette til trods for, at vi hverken kan byde på fjelde, elve, blonde piger, lyse birketræer eller do. nætter.

Turismens nettoresultat er også beregnet og indsat i det store skema. Det står som underskud til venstre og som overskud til højre, placeret i alle tilfælde under de længere streger, som markerer landenes forbrug og indtægter ved turismen.

I 1967 VAR Danmark, ligesom Frankrig og Norge i den heldige situation, at regnskabet stort set balancerede. Overskud eller underskud lader sig i hvert fald ikke klart udtrykke i en skala med enheder på 100 mill. dollars. Danmark må forberede sig på, at der i år og følgende år fremkommer

underskud på turistikontoen. Vore rejselest synes umættelig og stigende, men modsat synes vore evner til at tiltrække os turister at være i aftagende.

Italien har det største netto-udbytte, fulgt af Spanien. For det sidste land har turismen betydet, at de solbadende har reddet landet fra økonomisk ruin.

Grækenland har indrettet sig på at opleve et tilsvarende økonomisk mirakel, men obersternes kup sidste forår fik denne drøm til at briste.

Schweiz befinder sig i en *hel*lt misundelsesværdig situation. Længst dets borgere rejser næsten lige så meget som danskere, men alligevel har det lille land så stor tiltrækningskraft, at turismens nettoresultat er det, at de fremmede i Schweiz lægger næsten

FERIE I UDLANDET

hos slægt og venner

CAMPING

hotel

SELSKABSREJSER

BIL

TOG

BUS

fly

NORGE

Spanien

Sverige

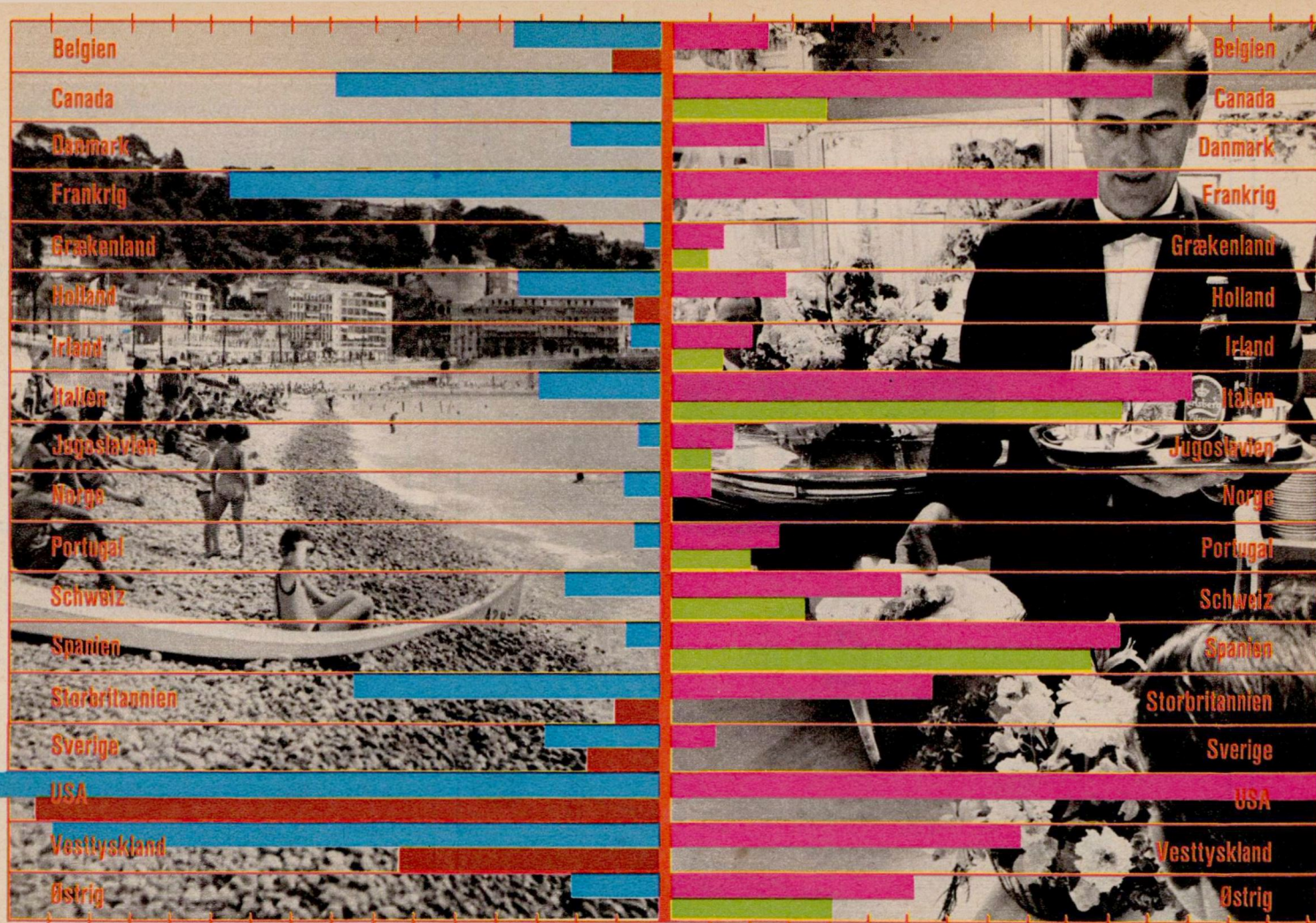
Vest TYSKLAND

ITALIEN

ANDRE LANDE

FERIE I DANMARK

Hvor ferierer man? Hvordan tager man til feriestedet? Hvor drager man hen? Herom fortælles i disse to serier om ferie i udlandet og i Danmark. I indbyrdes størrelsesforhold fortæller de enkelte afsnit, hvor stor en del af de ferierende, der holdt ferie de nævnte steder, og hvordan de drog derud. For udlandets vedkommende fortælles også, hvilke lande, der tiltrak sig flest danske turister.

100 mill.
dollars

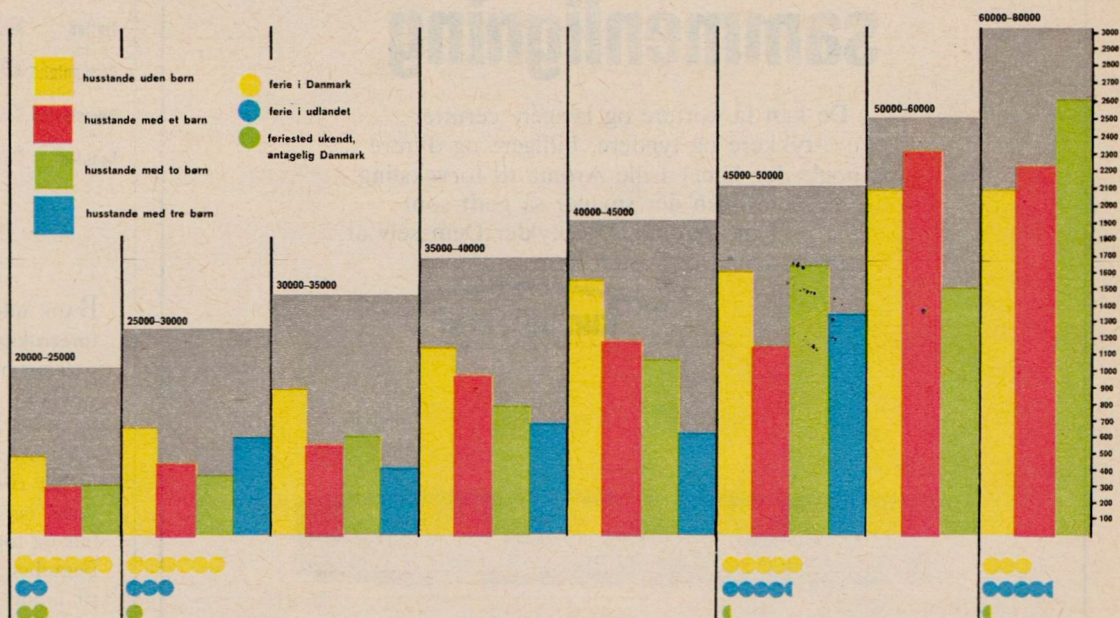
Forbrug på turistrejser
Underskud på turismen
Indtægter på turismen
Overskud på turismen

Skemaet herover er turismens hovedregnskab, udarbejdet på grundlag af verdensorganisationen OECDs opgørelser for 1967. Landenes udgifter til turismen (t.v.) og indtægter af turismen (t.h.) er anført ligesom deres overskud eller underskud ved turismen. Skemaet kan ikke rumme strengen, der angiver USAs forbrug til turisme, den skulle have været dobbelt så lang. Enhederne er 100 mill. dollars = ca. 800 mill. kr.

dobbelt så meget som schweizerne selv bruger udenlands.

Schweizerne er nr. 3 i den rangfølge over turistvalutaforbruget, vi har opstillet. Den er naturligvis som en gennemsnitsberegning fyldt med mangler. Hvad danskere egentlig ofrer på ferierne, fremgår derimod af en oversigt, som Danmarks Statistik for nylig har udsendt. Den angår lønmodtagerhusstandes forbrug til ferier i 1966 og er derfor et billede af cirka en million husstandes forbrug. I nogen grad må man derefter regne med, at for de resterende cirka 800.000 husstande er forbruget omtrent tilsvarende.

Det andet store skema på side 31 er derfor et billede af, hvad danskere i forskellige indkomstgrupper anvender i kroner til feriemål, hvor de tager hen, og hvordan de tager derhen. Dette

Familien Danmarks forbrug til ferier ses af skemaet herover, optegnet på grundlag af Danmarks Statistiks beregninger. Der er foretaget en inddeling i husstandsindkomst-grupper, og i hver af grupperne angives, hvor meget husstandene har brugt til feriemål, når de er uden børn eller med 1, 2 eller 3 børn. Kugler fortæller, om familierne holdt ferie i Danmark eller i udlandet.

Hævet over enhver sammenligning

De kan få kortere og længere cerutter
tykkere og tyndere, billigere og dyrere
- og nogle der ligner Lille Aroma til forveksling.

Men ingen der smager så godt som
Lille Aroma. De skylder Dem selv at
prøve den. Det koster Dem

kun 58½ øre!

Lille Aroma fås i 5, 10, 20 og 50 stk.

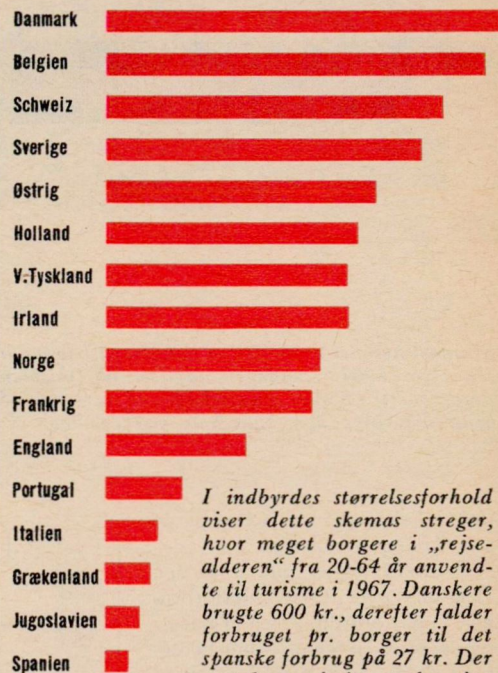
J. P. SCHMIDT JUN.

er yderligere oprubriceret i to sæt tegninger på side 30.

Det er naturligvis ingen sensation, når skemaet oplyser, at jo højere indtægt, des mere anvendes på ferie, både i kontante kroner og som procentdel af indkomsten. Det ligger lige for. Men skemaet oplyser også, at bedrestillede ferieudgifter ikke bremses af børneantallet, mens dette for næsten alle andre indkomstgrupper sætter bom.

Lønmodtagerhusstande med indtægter op til 40.000 kroner synes at foretrække (eller er måske nødsaget til) at holde ferie i Danmark. Når indkomsten passerer de 40.000 trækker udlandet stærkt, og når den er over 60.000 kroner, er udenlandsferien reglen.

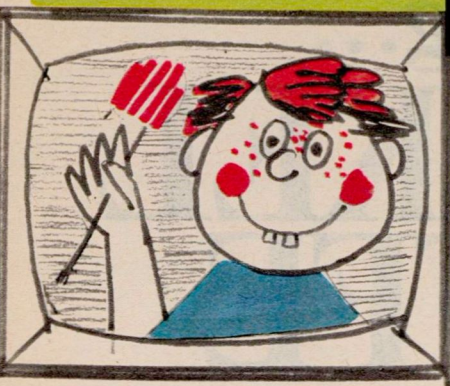
Mere end en fjerdedel af de, der ferierer i Danmark, forbliver i deres hjem, som det ses af nederste del af skemaet på side 30, og lige så mange tager på ferie hos slægt og venner. Men det er også tydeligt, at den danske hotelverden ikke lever af danske, som ferierer i deres eget land.

I indbyrdes størrelsesforhold viser dette skemas streger, hvor meget borgere i „rejsealderen“ fra 20-64 år anvendte til turisme i 1967. Danskere brugte 600 kr., derefter falder forbruget pr. borger til det spanske forbrug på 27 kr. Der er tale om ferie og al anden valutaforbrug ved udenlandsrejser, også endages ture over landegrænserne.

BÅDE udenlands og indenlands er bilen det foretrukne trafikmiddel. Det nære udland trækker mest, man drager fortrinsvis til Vesttyskland eller Sverige-Norge. Trafikmiddel nummer 2 er fly, og benyttes af deltagere i selskabsrejser. De ordinære rutefly har en meget ringe belægning med ferierende danskere og de traditionelle trafikmidler: skib, bus og tog har mistet deres tiltrækningskraft. Begrebet ferietrafik på banerne hører snart til i „de gamles“ beretninger – ligesom historierne om juletoget, der kørte fast i driverne mellem Horsens og Skanderborg.

LOKAL-TV SKAL HOLDE ØJE MED lille PETER

Fælles tv-antenneanlæg vinder større og større udbredelse, og dermed har man muligheden for at starte et lokalt tv-program eller for at anvende tv f. eks. til overvågning af kvarterets legepladser.

OM FÅ ÅR vil fjernsynsoptagelser af lokale begivenheder som f. eks. skolekomedier, fodboldkampe og kommunalbestyrelsesmøder kunne transmitteres til mange danske familier. Og hvis fru Jensen er i tvivl om, hvorvidt lille Peter stadig befinder sig på legepladsen, lukker hun op for tv-apparatet. På en bestemt kanal kan hun så kontrollere, om sønnen leger pænt, eller om han griser sig til ved at klappe mudderkager.

Dette er ikke blot en vag fremtidsvision. Flere og flere steder i landet monteres fælles tv-antenneanlæg dækkende et helt boligområde, og via dette anlægs kabler er det muligt at sende private tv-optagelser ud i et lukket kredsløb. Tilmed for en beskedent penge. Det er ikke i strid med statens almindelige fjernsynsmonopol, fordi udsendelserne transmitteres gennem private kabler og ikke gennem æteren. Der skal en ny lov til, hvis sådanne udsendelser skal hindres.

Lige om hjørnet er antenneanlæggets anvendelse til overvågningsopgaver. Et boligselskab i Københavns omegn fører for tiden forhandlinger med henblik på at etablere et kamera over den lokale legeplads. Det samme gør et konsortium, der – også ved København – vil bygge 900 rækkehuse. Her er det tanken at placere tv-kameraer såvel på legepladserne som ved en nærliggende lille sø.

Privat tv-station for 20.000 kr.

Kameraer til legeplads-opsyn vil kunne erhverves for 4000 kroner pr. stk. Det er den eneste fælles udgift, når antenneanlægget i forvejen findes klar til brug.

Men også udstyr til brug ved andre private udsendelser kan erhverves til overkommelig pris. Anvendelige kameraer koster fra 3000 til 20.000 kr., og en billedbåndmaskine kan erhverves fra 14.000 kr. Billedbåndmaskinen anvendes til „konservering“ af de udsendelser, der ikke transmitteres direkte. Dertil kommer diverse forstærkere og ekstraudstyr til 4-5000 kr. Det er altså muligt

at starte sin egen private tv-station for godt en snes tusinde kr.

Det er så op til interesserede grundejere og beboere i områder med fælles antenneanlæg at starte en „tv-klub“. De har gode tekniske muligheder. Billedkvaliteten bliver nemlig lige så fin som ved officielle udsendelser. Og der er den store fordel, at atmosfæriske forstyrrelser udelukkes.

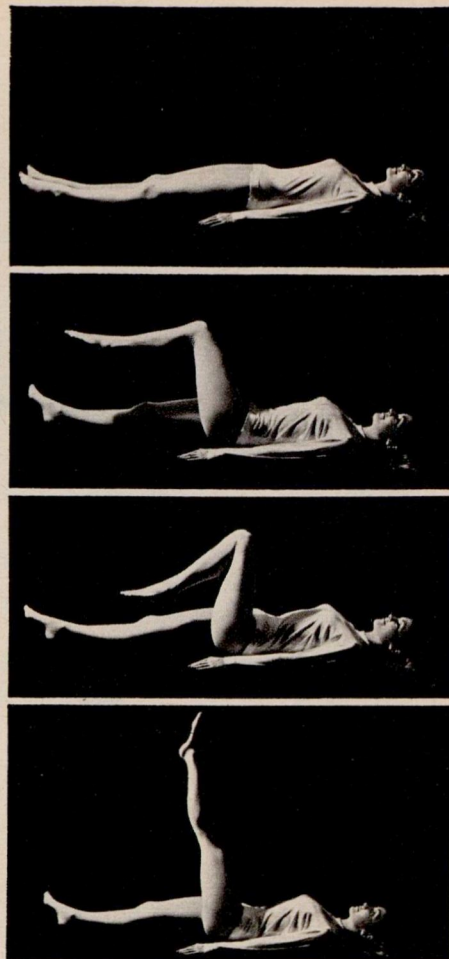
Kablerne udlægges efter nogenlunde samme principper som nedgravede telefonledninger. Og det er selvfølgelig kun apparater, der er tilsluttet kabelnettet, som kan „tappe“ de private udsendelser.

5000 Malmø-familier med lokalt tv-program

De første private udsendelser er allerede i gang så kort fra Danmark som i Malmø. Svenskerne sender endog underholdningsprogrammer, idet de har fået en aftale om Coda-afgifterne. 5000 seere er tilkoblet Malmø-anlægget, som har lagt hovedvægten på undervisningsmæssige opgaver, bl. a. færdslærelse. Først og fremmest da svenskerne gik over til højretrafik. Iøvrigt har Malmø-senderen allieret sig med et par journalister, så udsendelserne får professionelt præg.

I Holland og flere sydtyske byer sendes lignende private tv-optagelser, men længst fremme er Canada. Her driver professionelle tv-folk ligefrem lokalreportage i hele bydele, og der er nogle steder monteret en slags møntbox på modtagerne. Folk må så betale for at kunne åbne den private tv-kanal. Altså en slags form for licens. I Sverige klarer man i stedet udgifterne ved at oprette kommunale antenne-laug, som alle interesserede grundejerforeninger er tilsluttet.

– Ganske vist kan ingen lov forbyde at sende private tv-transmissioner i hukkede kredsløb, men jeg tror dog, det vil være klogt, hvis interesserede kontakter Post- og Telegrafvæsenet, før de går i gang, siger ingeniør Verner Andersen, der er chef for landets største firma med fælles antenneanlæg som speciale, Scantemo, København. Meget afhænger af, hvor langt de udvalg
(Fortsættes side 35)

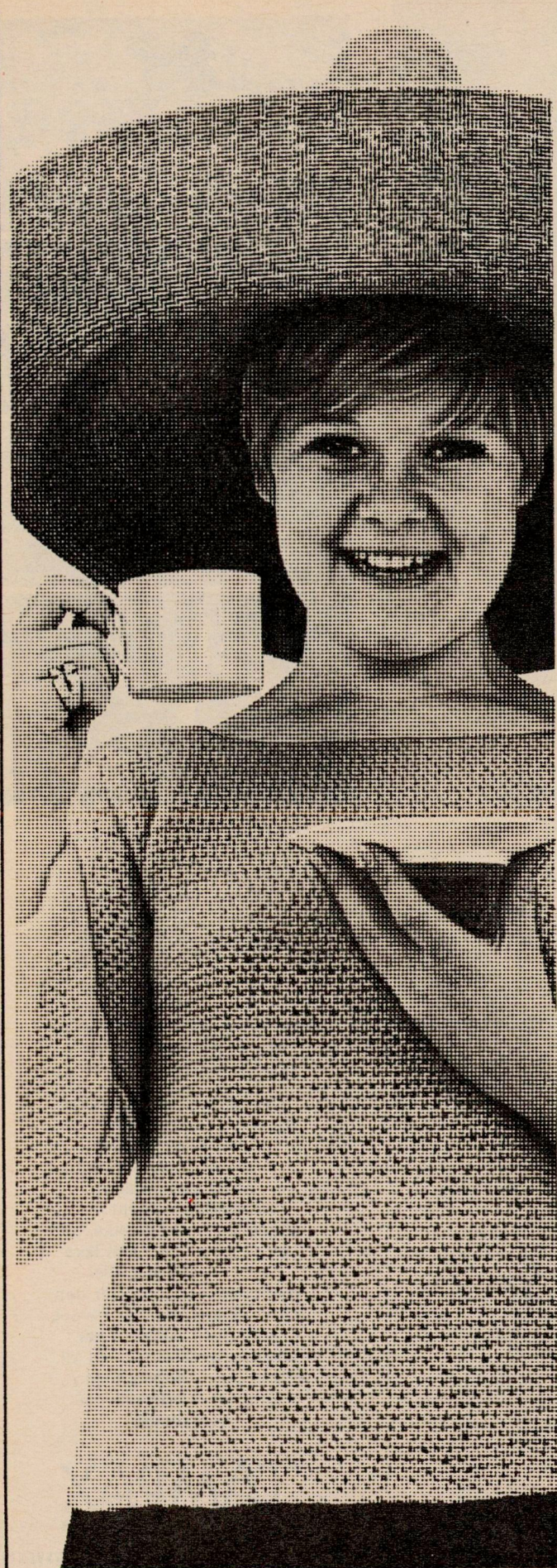
ØVELSE
ØVELSE
ØVELSE

De vil opøve slappe muskler,
De vil slanke Deres ben,
De vil styrke Deres krop!

Vær aktiv. Vær den aktive teenager, De ønsker at være.
Intet hjælper Dem
til at glemme problemdagene
så let som Tampax
menstruationstamponer.
Usynlige – mærkes ikke, når
de er på plads – kan ikke
irritere, hæmme eller
fremkalde odeur. De får den
frihed tilbage, De har savnet.
Prøv dem! Millioner har
allerede gjort det... og vil
ikke bruge nogen anden
form for menstruations-
beskyttelse.

TAMPAX
tamponer

MENSTRUATIONSBEKYTTELSE · BÆRES INDVENDIG
TAMPAX SCANDINAVIA A/S · KØBENHAVN

”
Friskmalet kaffe
hver gang...
CIRKEL
KAFFE
er datomærket
top-kvalitet”

*De får friskmalet kaffe h v e r g a n g -
både når De maler selv og når De vælger
færdigmalet kaffe i aromatæt pakning.
Cirkel kaffe - altid samme konstante
topkvalitet og fine smag!*

NYHED

Nu kan De
også få
BLÅ
Cirkel kaffe
færdigmalet i
aromatæt
dåse

10⁹⁵

½ kg netto

BLÅ
¼ kg netto

5⁴⁵

½ kg netto
kr. 10.70

HVID
¼ kg netto

4⁸⁰

½ kg netto
kr. 9.40

Nettovægt betyder kaffe for alle pengene
— for emballagen er ikke vejet med.

-og så får De endda dividende

BRUGSEN

vil gå, som skal producere de private udsendelser. Således tror jeg ikke, at reklameudsendelser bliver accepteret. Folketinget vil hurtigt kunne vedtage en ny lov.

Hundredtusinder af „juletræer“ forsvinder fra hustagene

Der er de senere år sket en rivende udvikling inden for tv-antennebranchen, og det menes, at op mod 150.000 abonnenter i dag er tilsluttet fællesantennen. Alene i år etableres der ca. 1000 større og mindre fællesanlæg med tilsammen 50.000 abonnenter. Det er såvel gamle boligkvarterer som nye parcelhusudstyknings, der beslutter sig for fællesanlæg, og i de kommende år vil de lidet pynkelige „juletræer“ på hustagene sikkert forsvinde i hundredtusindvis.

En normal fællesantenne kan dække et område med en diameter på 12 km og således „forsyne“ hele bysamfund. De største nuværende anlæg har Scantemo etableret i Ærøskøbing og i Tarm. Begge steder er der sporet betydelig interesse for at gå i gang med private udsendelser.

Anlægget i Ærøskøbing er finansieret af en kendt københavner, der er født i Ærøskøbing, og som sammen med en række af byens borgere fandt, at antenneskoven skæmmede de gamle, idylliske huse. Borgerne har så fået lejlighed til at tilslutte sig anlægget for en favorabel pris. Det har hidtil 70 procent benyttet sig af.

I Tarm er hele byen, ialt 1200 abonnenter, tilsluttet fællesantennen, men et langt større projekt er under forberedelse i Ølstykke i Nordsjælland. Antennen her færdigmonteres allerede i år, og når området er fuldt udbygget om 3-5 år, vil der være tilsluttet 10-12.000 abonnenter. Her realiseres muligvis de første planer om interne tv-udsendelser.

Billigere, kønnere og bedre

Der er mange fordele knyttet til at være abonnent på et stort fælles antenneanlæg. Det hedder således i „Betænkningen vedrørende fællesantenneanlæg“, der er afgivet af et udvalg nedsat af ministeriet for kulturelle anliggender:

Udvalget finder, at udviklingen henimod omfattende fællesantenneanlæg og trådfordelingsnet er ønskelig ud fra flere synspunkter: Æstetiske og økonomiske hensyn tilgodeses, idet man undgår den for by- og landskabsbilledet skæmmende skov af enkeltantenners og ofte opnår en besparelse for den enkelte husstand; der sikres de enkelte lyttere og fjernseere en god modtagekvalitet og ofte et programvalg, der ikke vil kunne opnås inden for rimelige økonomiske grænser med individuelle antenner; forstyrrelsesproblemerne bliver reducerede, og inden for visse områder specielt i mindre forholdsvis tæt sammenbyggede byer vil effektive antenneanlæg kunne sikre en tilfredsstillende modtagning fra en fjernere liggende hovedsender og derved gøre etablering af lokale hjælpesendere (kanalomsættere) overflødig. (Sluttes næste side)

*Brugsen
gør det nemt
og billigt
for Dem....*

Bio Panzym fantastisk til forvask og iblødsætning

Bio Panzym med hurtigvirkende enzymer er simpelthen fantastisk til forvask — og til klarvask sammen med Super Blend. Prøv også Bio Panzym til iblødsætning — blot et par timer, og tøjet er næsten grundrent.

Også til finvask er Bio Panzym uovertruffet — alle vanskelige pletter forsvinder, og tøjet bli'r rent i bund og grund.

Bio Panzym fra FDB, Viby — en af forbrugernes egne fabrikker!

BRUGSEN

**ENERGI
PÅ DÅSE**

SUPER SKRUB

Ta' Super Skrub med i køkkenet og badeværelset, så skal De se et strålende rent resultat! Super Skrub er hygiejnisk, effektivt og desinficerende - og super-reenser **uden** ridser. Prøv det - og De vil aldrig bruge andet skurepulver!
Dåse à 450 g .. **1,98**

BRUGSEN

Billigere at tage det ventede program?

Et abonnement på et fællesanlæg koster ca. en plovmand, hvilket er mindre end det halve af udgiften til en privat, lovlig antenne, der giver lige så gode billeder. Dertil kommer, at når det danske tv-program 2 er en realitet, vil det koste ca. 500 kr. at ombygge apparaterne, idet program 2 sendes via UHF (ultra-høj-frekvens). Og så skal der bruges andre 500 kr. til en ekstra antenne på taget. Disse 1000 kr. kan spares, hvis apparatet er tilsluttet fællesantenne, der ligeledes giver radiolytterne ideelle modtageforhold for FM (og stereo).

Man regner med, at det danske tv-program 2 er udbygget i 1970, mens svenskerne går i gang med program 2 allerede i år - og til næste år med faste farvefjernsynsprogrammer. En grundejerforening ved Vejle fik etableret en fællesantenne for at kunne se de farveudsendelser, der i efteråret kom via satellit fra olympiaden i Mexico. Farveudsendelser kan også (stadig kun hvis man har fællesantenne) laves om til sort-hvid.

Mange tv-kiggere er også interesserede i at følge med i de udenlandske programmer. Via fællesanlægget kan tv-apparaterne i Ærøskøbing således tage fem programmer: tre vesttyske, et østtysk og et dansk.

Normalt er en fællesantenne ca. 30 meter høj, men i Tarm har man rejst en på 70 meter - landets højeste private tv-mast - for at kunne se tysk fjernsyn.

Ni programmer at vælge imellem

Om få år bliver det endog muligt i nogle egne af Danmark at se hele ni programmer ved hjælp af fællesanlæggets høje antennemast, nemlig tre vesttyske, to østtyske, to svenske samt to danske. Så tv-narkomanerne har noget at glæde sig til.

Selv med aldrig så høje fællesantenner bliver det dog næppe muligt fra samme sted i landet at se f. eks. norsk og tysk tv. Det er ikke teknisk muligt - med mindre vejrforholdene er helt specielle. Da jordoverfladen er krum, og da tv-bølgerne følger en vandret linie, sætter Moder Natur selv en stopper for transmission over de helt store afstande - med mindre satellitter eller relæstationer kommer ind i billedet.

Og dog. Måske de så meget omtalte Laser-stråler vil kunne revolutionere tv-teknikken. Canadiere har allerede gjort en række lovende forsøg med Laser-stråler, der er en krum bølge af ultrahøje svingninger inden for et bestemt område. I Canada har man sendt telefoniske signaler over flere hundrede kilometer på Laser-bølger, og det samme skulle teoretisk være muligt med radio- og tv-signaler.

Så måske grundejerforeningens lille fællesantenne på 30 meter en dag vil kunne transmittere hula-hop fra Polynesien eller bala-laika-klang fra de sibiriske stepper uden om Danmarks Radio... kb.

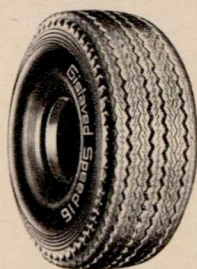
KIJAFJA

*- dansk
smag
med
international
styrke...*

K 11

Du ved jo udmærket, at dette er en af de ting, der irriterer mor grænseløst....!

MERE SIKKER MED NYE

Gislaved

Kvalitetsdæk til næsten alle biler, for eksempel:

Størrelse	til f. eks.	alm. type	sl. løse
5,90 x 13	Record m. flere	93,00	106,00
6,40 x 13	Zephyr/Zodiac	106,00	116,00
5,60 x 15	VW 1200-1300	99,00	113,00
5,90 x 15	Volvo 544	106,00	121,00
165 S 15	Volvo Amazone		139,00

- og så får De endda dividende

GISLAVED DÆK I BRUGSEN

FORBRUGEROPLYSNING.

Hvad er CREME RINSE?

Creme Rinse er
en skylle-shampoo,
der anvendes til eftervask.

Den forhindrer, at håret
»filtrer«, fordi den gør det
»u-elektrisk«. Derfor er
Creme Rinse-vasket hår
føjeligt og let at sætte.
Creme Rinse gør håret
blankt og blødt, og det
dufter dejligt rent.

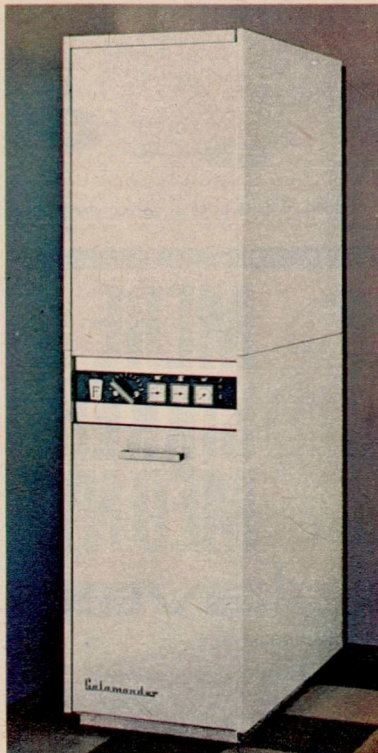
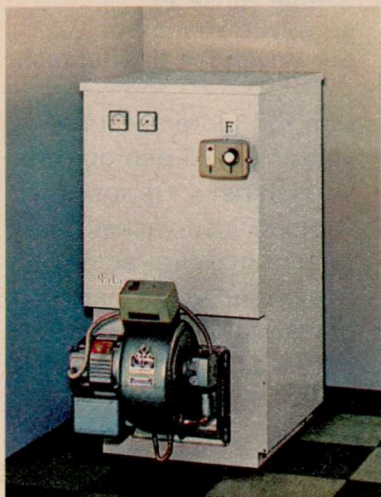
Helene Curtis

536B

**everton - det er den vi kan li'
mild og god i piben dagen lang...!**

NYT!

Revolutionerende opvarmningssystem
Økonomisk, højeffektivt og elegant

SALAMANDER G&O STØBEJERNS KEDLER OG KEDEL-UNITS

Det mest moderne anlæg,
De kan vælge.
Økonomisk i anskaffelse.
Billig i drift.

Det ny SALAMANDER G&O program er den største nyhed inden for moderne opvarmningsteknik. En supermoderne, højeffektiv støbejernskedel, som til fulde opfylder alle forbrugerkrav om et maksimum af effektivitet på et minimum af plads. Takket være en helt ny konstruktion af kedelelementerne og en mere effektiv placering af disse, har de ny SALAMANDER G&O kedler fået større hedeplade i et mindre volumen. Det betyder, at kedlen fylder mindre, og i kroner og ører at De får langt bedre fyringsøkonomi, fordi G&O kedlerne udnytter brændstoffet langt mere effektivt.

- SALAMANDER G&O programmet til olie eller gas rummer mange kombinationsmuligheder og variationer.
- Dækker alle opvarmningsbehov fra 15.000 til 60.000 kcal/h.
- Helt moderne design med enkle, elegante linier.
- Meget kompakt og med overraskende små ydermål. Derfor nem at få plads til - selv i det mindste fyrrum.
- Helt indbygget i fuldisolerende beklædningskappe, som er opbygget af enkeltplader, der kan af- og påmonteres uden brug af værktøj.

Ring eller skriv efter det store 4-farvede katalog

DE FORENEDE JERNSTØBERIER A/S
RAADHUSPLADSEN, 3300 FREDERIKSVÆRK · TLF. (03 345) 1100

næste SAMVIRKE udkommer

Dateret 15. november

blandt
indholdet:
*Børnene bor i
BYEN,
men børne-
haven
ligger på
LANDET*

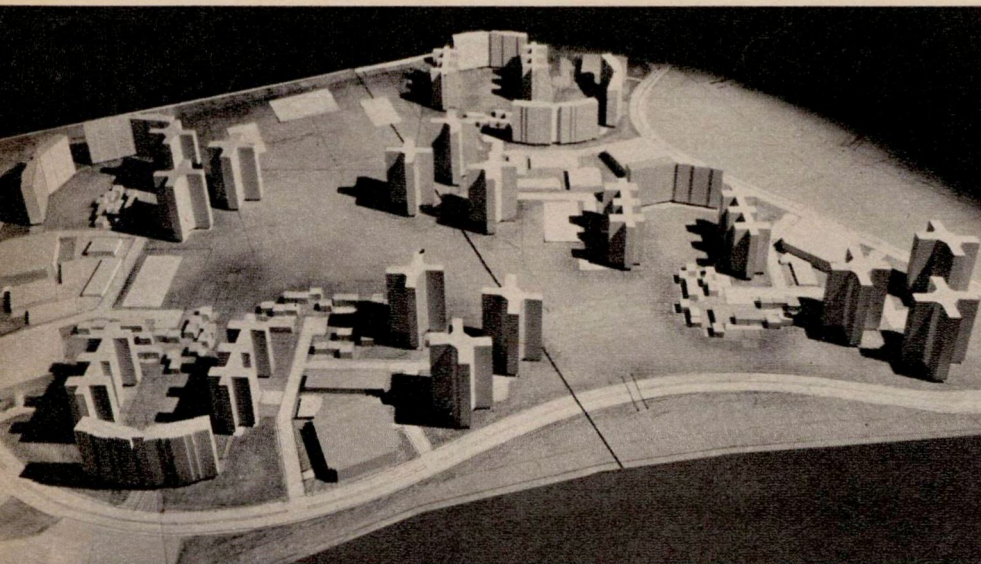
forbrugerNYT
MED MANGE NYE
tips

FJER
til hele
verden

Samvirke 41. årgang

Chefredaktør: EGGERT NIELSEN, ansvarshavende. Medarbejdere: Bodil M. Begtrup, Kaj Christiansen og Ole Meisner. Otto Riis, redaktionschef. Redaktionens adresse: Roskildevej 65, 2620 Albertslund, tlf.: 64 88 11, udenbys: (01) 64 88 66. Udgiver: Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger.

Tryk: Egmont H. Petersen, Gutenberghus. Samvirke påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der uopfordret indsendes.

ANDELSBYEN SKAL HUSE LIGE SÅ MANGE MENSKER SOM ESBJERG

ET ANDELSBOLIGBYGGERI af helt usædvanlige dimensioner er nu under virkeliggørelse i new yorker-bydelen Bronx. På en øde mark, i alt cirka 250 tønder land, rejses en by, som færdiggjort bliver stor nok til at kunne huse alle Esbjergs indbyggere.

Der skal nemlig bygges lidt over 15.000 lejligheder i sunde og hensigtsmæssige omgivelser. Bebyggelsen skal hedde *Andelsbyen* (Co-op City), og skal være det. Indbyggerne bliver byens ejere, og de skal også eje dens butikker. Dermed er Andelsbyen på forhånd bestemt til at være et eksempel til efterfølgelse andre steder i USA.

Andelsbyens cirka tres tusinde mennesker skal huses i 35 højhuse med 24 til 33 etager foruden i 118 treetagers ejendomme, de sidste samles i klynger for foden af højhusene. Hvert højhus med lave etageejendomme omkring bliver altså „et bykvarter“.

Det er ikke blot boligbyggeri, der er tale om. Samtidig bygges alle de institutioner, der er nødvendige i et moderne samfundsliv. Der rejses tre butikcentre, hver med supermarked og specialbutikker. Man tænker sig allerede nu, at supermarkederne ejes af brede udsnit af Andelsbyens befolkning, mens specialbutikkerne ejes af mennesker, der har brug for deres service.

Byen New York opfører fem skolecentre i Andelsbyen, foruden biblioteker, offentlige kontorer, politi- og brandstationer så vel som kulturhuse.

Andelsbyen skal blive god at bo i. Derfor fylder bebyggelsen i alt kun 26 tønder land. Resten af arealet udlægges som åbne, grønne områder eller – i forbindelse med skolerne – som børneparker.

Da hver amerikansk familie (gennemsnitligt) har en bil, må dette naturligvis tages i betragtning i planlægningen af så stor en by. Går det som arkitekterne vil, bliver der ikke mange biler at se, idet der i fire underjordiske garager skaffes plads til omkring en halv snes tusinde biler. De øvrige godt 5000 biler skulle efter beregninger være ude at køre eller stå korttidsparkerede ved højhusene. Bilvejnettet i byen adskilles totalt fra alle andre veje og stier, så man kan færdes til fods overalt i sikkerhed.

Fra første færd tænker man i Andelsbyen på de ældre. I de lave etageejendomme indrettes et antal pensionistlejligheder, og i indretningen tages hensyn til, at beboerne måske også er svagelige mennesker. Derfor ligger disse pensionistlejligheder i stueetagen med direkte adgang til den omgivende park.

Prisen for „medlemskortet“ til Andelsbyen

Modellen giver et lille indtryk af Andelsbyen, der nu opføres i new yorker-bydelen Bronx. I højhuse og etageejendomme skal der være god plads til cirka 60.000 mennesker, eller et befolkningstal svarende til Esbjergs.

er en femtentusindedel af prisen på hele komplekset. Man køber et medlemskort, som giver bolig i en toværelses lejlighed med køkken og bad. For hvert værelse, man vil have mere, må der betales ekstra. Grundbeløbet svarer omtrent til en normal månedsløn, hvert ekstraværelse koster yderligere en månedsløn. Med dette system skulle familierne have mulighed for hele tiden at få lejlighed svarende til det øjeblikkelige boligbehov.

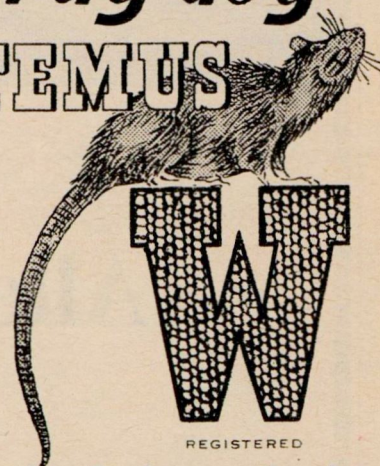
I månedlig husleje betales et beløb, som skal dække Andelsbyens renter og skatter samt vedligeholdelse. Det er beregnet til lidt under en ugeløn pr. måned og lejlighed.

Medlemskab skal kunne erhverves af alle, ganske i overensstemmelse med andelsprincipperne. Kun er der sat en overgrænse for indtægten, da det er meningen, at Andelsbyen skal befolkes af gennemsnitsmennesker med gennemsnitsindkomster.

Gennem medlemmernes køb af andelsbreve fremkommer en tiendedel af Andelsbyens etableringsomkostninger. Resten fremskaffes ved offentlige lån til normal rente. Den eneste fordel, det offentlige har givet Andelsbyen, er halvering af de kommunale ejendomsskatter i de første tredive år.

I 1973 skal Andelsbyen i New York stå helt færdig. Allerede til foråret begynder dens borgere at flytte ind i højhuse, efterhånden som de står færdige. Men de kommer altså til at bo på en gigantisk byggeplads i de følgende fire år.

brug dog TEMUS

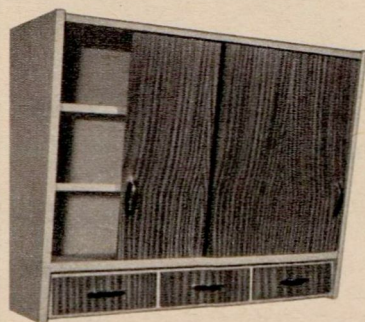
Der har De jo garantien for,
at alle rotterne forsvinder

TEMUS W ROTTEGIFT

Godkendt af Indenrigsministeriet som
rotteudryddelsesmiddel.

TEMUS W MUSEGIFT

er af Statens Skadedyrslaboratorium
anerkendt til bekæmpelse af mus.

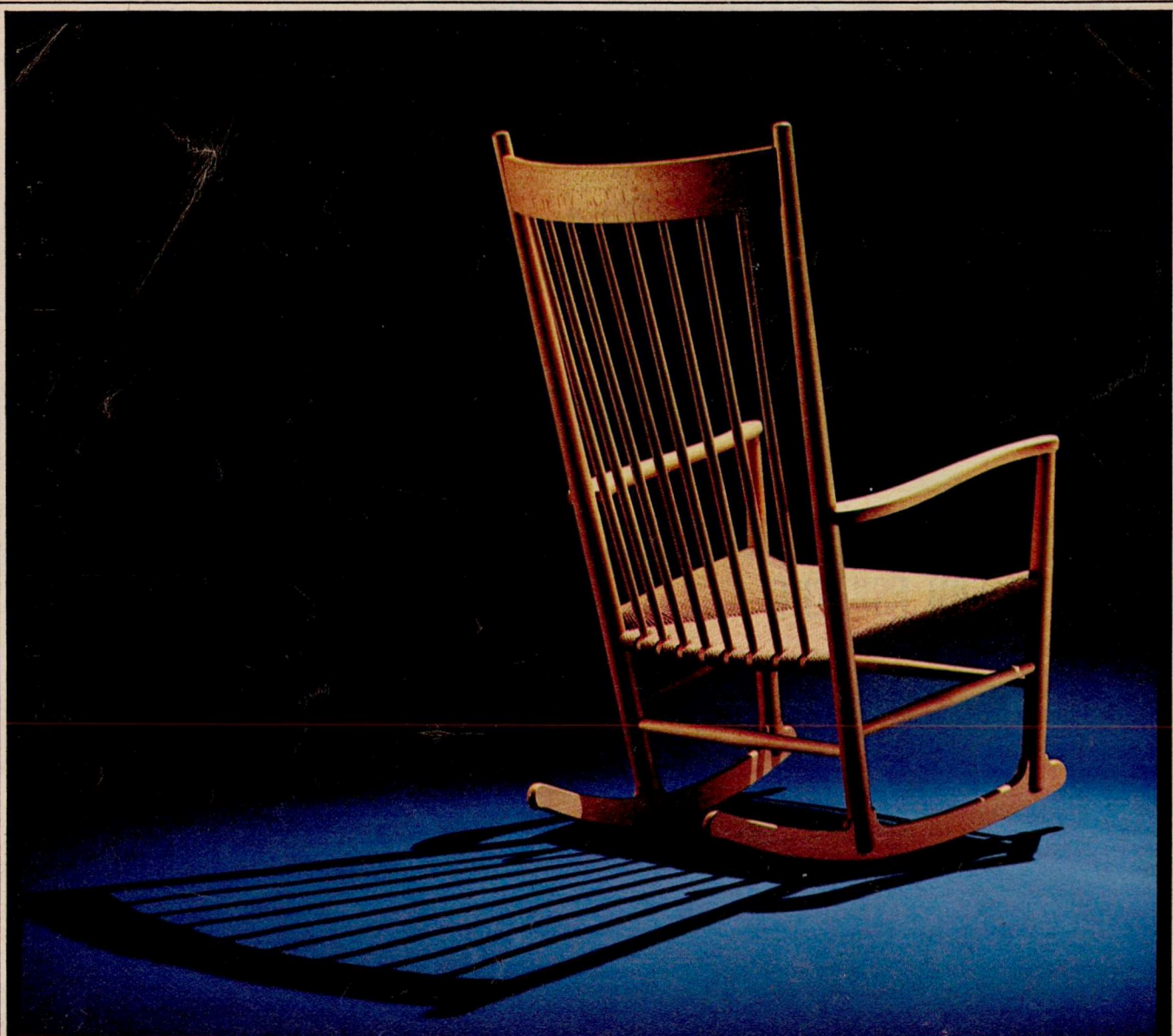

KØKKENSKABE

er fremstillet af 1. kl. materialer og alle skabe leveres med såvel råglas- som teaklaminatdøre samt med indstillelige hylder. KT-køkkenskabene vil gøre Deres køkken til et dejligt arbejdsrum: med alt service »lige for hånden«. - Forlang KT-brochuren i Deres brugsforening og se det store udvalg.

MODERNISER MED KT-KØKKENSKABE

39 12

Alle tiders gyngestol...

- tegnet af arkitekt M. A. A. Hans J. Wegner og fremstillet i sort, hvidlakeret eller lys bøg (63 cm bred). En værdig repræsentant for FDB's moderne arkitekt-tegnede kvalitetsmøbler, som alle er fremstillet med Danske Møbelproducenters Kvalitetsmærkning under løbende kontrol af Teknologisk Institut.

Bøg sort eller hvidlakeret kr. 264,00

Bøg lys som ill. kr. 236,00

MØBLER

ALBERTSLUND
Roskildevej 45
(01) 64 88 66

ÅRHUS
Vesterbro Torv
(06) 12 90 00

AALBORG
Skalborg
(08) 12 76 44

HOLSTEBRO
Hostrupsvej 9
(07) 42 26 77

ODENSE
Østerbro 41
(09) 11 81 11

VORDINGBORG
Marienbergvej 90
(03) 775 nr. 1655

VEJEN
Arnfredvej
(053) 6 09 44

FDB-MØBLER
fås gennem
Brugsen

Besøg en af FDBs møbelafdelinger og se det store INTERTEST tæppeprogram - skæretæpper fra væg til væg